

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EBEVEYNLERİ BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ ERGENLERİN
ÖZ YETERLİK VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

UFUK ÖZCAN

DANIŞMAN
DR.ÖĞR.ÜYESİ ÖMER KARAMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2018

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ufuk ÖZCAN'ın hazırladığı “Ebeveynleri Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Öz Yeterlik ve Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılması” başlıklı tez 05 /04/ 2018 tarihinde aşağıda imzaları olan jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	Üniversite	İmza
Başkan	: Prof.Dr. Enver SARI	Giresun Üniversitesi	
Jüri Üyeleri	: Dr. Öğr. Üyesi Ömer KARAMAN	Ordu Üniversitesi	
	: Dr. Öğr. Üyesi Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ	Ordu Üniversitesi	
	.....	.....	.....
	.....	.....	.....

ONAY

16 / 09 / 2018

Prof. Dr. Necip Fazıl DURU
Enstitü Müdürü

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans Yeterlik tezi olarak savunduğum “Ebeveynleri Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Öz Yeterlik ve Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılması” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

05 /04/ 2018

Ufuk ÖZCAN
16530900008

ÖZET

[ÖZCAN, Ufuk]. *[EBEVEYNLERİ BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ ERGENLERİN ÖZ YETERLİK VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI*
[YÜKSEK LİSANS TEZİ], [ORDU], [2018]

Bu araştırma, ebeveynleri boşanmış ve ebeveynleri boşanmamış ergenlerin öz yeterlik ve sosyal destekleri açısından karşılaştırıldığı betimsel bir çalışmadır.

Araştırmanın çalışma grubu; 2012-2013 eğitim-öğretim yılı güz döneminde İstanbul ili Bahçelievler ilçesinde yer alan resmi ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 168 ebeveynleri boşanmış ve 133 ebeveynleri boşanmamış öğrencilerden oluşan toplam 301 ergenden oluşmaktadır. Araştırma verileri Muris (2001) tarafından geliştirilen ve Telef (2011) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Çocuklar İçin Öz yeterlik Ölçeği; Dubow ve Ullman (1989) tarafından geliştirilen, Türkçe uyarlaması Gökler (2007) tarafından yapılan Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin demografik bilgileri araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) Analizi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre; Ergenlerin sosyal destek puanları ve öz yeterlik puanlarının, ailelerinin evli ve boşanmış olmalarına bağlı olarak değişmediği bulunmuştur. Ayrıca ebeveynlerinin boşanmış veya boşanmamış ergenlerin sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerinin değişmemesi cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin algılanan gelir durumu, algılanan akademik başarı ve ebeveynlerinin ayrılık süreleri çerçevesince değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Boşanmış aile, Ergenlik, Öz yeterlik, Sosyal destek

ABSTRACT

[ÖZCAN, Ufuk]. [*Compassion Of Self-Efficacy And Social Support Of Adolescents With Divorced Parents And Non-Divorced Parents*],
[Master's Thesis], [ORDU], [2018].

The aim of this study is to compare of self-efficacy and social support of adolescents whose parents are divorced or non-divorced. This study is based on descriptive method.

The study group of the research consists of 301 high school students who were attending 2012-2013 academic year in Bahçelievler, İstanbul. In this study group 168 students have divorced parents, 133 have non-divorced parents. The data of this research were collected with Self-Efficacy Questionnaire for Children (SEQ-C) that was first developed by Muris (2001) and adapted into Turkish by Telef (2011). Social Support Appraisals Scale Children and Adolescents was developed by Dubow ve Ullman (1989) and adapted into Turkish by Gökler (2007) and Personal Information Form which was developed by the researcher. While analyzing research data, multivariate analysis of variance (MANOVA) analyses methods were used.

Adolescents' self-efficacy scores and social support scores were not differed significantly according to marital status of parents. In addition, the change in social support and self-efficacy levels of parents' divorced or not divorced adolescents was assessed in terms of gender, maternal education status, mother father education status, perceived income status of the family, perceived academic achievement, and separation time of their parents.

Keywords: Divorced Parents, Adolescent, Social Support, Self-Efficacy

TEŞEKKÜR

Bu çalışmaya başladığım Abant İzzet Baysal Üniversitesi'ndeki değerli danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Ayten EREN ARTAN'a katkıları, hoşgörülü yaklaşımları ve destekleri için teşekkür ederim.

Ordu Üniversitesi'ne yatay geçişimde yol gösteren ve danışmanımla tanışmamı sağlayan Dr.Öğr.Üyesi Tuğrul ÖZCAN'a ilgisi ve yardımları için teşekkür ederim.

Çalışmamı sürdürmemde desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen değerli danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Ömer KARAMAN'a akademiye tekrar sevdirdiği, insancıl yaklaşımları ile çalışmayı keyifli hale getirdiği, yaklaşımlarıyla bana örnek olduğu ve akademik katkıları için kendisine teşekkür ederim.

Çalışmamın istatistik kısmında yoğun programına rağmen katkılarını sunan uygulamalı istatistik ve biyoistatistik uzmanı Dr.Öğr.Üyesi Yeliz KAŞKO ARICI'ya teşekkür ederim. Tez jürimde yer alan Prof.Dr.Enver SARI'ya ve Dr.Öğr.Üyesi Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ'a yapıcı eleştirileri ile tezime yaptıkları katkıları için teşekkür ederim.

Araştırmamın son dönemlerinde her zaman beni motive eden, yanımda olan, kendime güvenmemi sağlayan, desteklerini her zaman gördüğüm kıymetli iş arkadaşlarım Sevilay AYDIN'a ve Yeliz YILMAZ MİROĞLU'na samimi duygularıyla teşekkür ederim.

Çalışmamda ve ihtiyaç duyduğum her konuda manevi varlıklarıyla desteklerini her zaman hissettiğim sevgili kuzenim Murat YEŞİLDAŞ'a ve Muhammet ŞAHİN'e teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan ve ömrüm boyunca da yanımda olmalarını istediğim, maddi ve manevi desteklerini daima hissettiğim iyi ki babam Mustafa ÖZCAN'a, iyi ki annem Şükran ÖZCAN'a ve kardeşim Uğur ÖZCAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖĞRENCİ BEYAN METNİ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	x
1.BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1 Problem	1
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Alt Amaçlar	4
1.4 Araştırmanın Önemi	5
1.5 Varsayımlar	7
1.6 Sınırlılıklar.....	8
1.7 Tanımlar	8
2. BÖLÜM	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Boşanma	9
2.2. Öz Yeterlik	11
2.3. Sosyal Destek	12
2.4. İlgili Araştırmalar	14
2.4.1.Boşanmanın Ergen Üzerindeki Etkileri İle İlgili Araştırmalar	14
2.4.2. Ergenlerde Öz Yeterlik İle İlgili Araştırmalar	17
2.4.3. Ergenlerde Sosyal Destek İle İlgili Araştırmalar.....	19
3.BÖLÜM	22
YÖNTEM.....	22
3.1. Araştırma Modeli	22
3.2. Örneklem	22
3.3. Veri Toplama Araçları.....	24
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	24

3.3.2. Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği.....	24
3.3.3. Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği	25
3.4. Veri Toplama İşlemleri.....	26
3.5. Verilerin Analizi.....	27
4.BÖLÜM	28
BULGULAR VE YORUM.....	28
4.1. Ergenlerin Ebeveynlerinin Boşanma ve Boşanmama Durumlarına Göre Sosyal Destek Düzeyleri ve Öz Yeterlik Düzeylerinin Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	28
4.1.1. Ergenlerin Cinsiyet Dağılımlarına İlişkin Bilgiler.....	29
4.1.2. Ergenlerin Anne Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgiler	30
4.1.3. Ergenlerin Baba Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgiler	32
4.1.4 Ergenlerin Ailelerinin Ekonomik Gelir Durumlarına İlişkin Bilgiler	33
4.1.5. Ergenlerin Algıladıkları Akademik Durumlarına İlişkin Bilgiler.....	34
4.1.6. Ergenlerin Ebeveynlerinin Ayrılık Sürelerinin Dağılımlarına İlişkin Bilgiler	35
5.BÖLÜM	37
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	37
5.1. Ergenlerin Ebeveynlerinin Boşanma Durumuna Göre Sosyal Destek Düzeyleri ve Öz Yeterlik Düzeylerinin Tartışılması.....	37
5.1.1. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Destek Düzeyleri ve Öz Yeterlik Düzeylerinin Tartışılması	38
5.1.2. Ergenlerin Anne Eğitim Durumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması..	38
5.1.3. Ergenlerin Baba Eğitim Durumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması... 39	
5.1.4. Ergenlerin Ebeveynlerinin Ekonomik Gelir Durumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması	40
5.1.5. Ergenlerin Algıladıkları Akademik Başarı Durumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması	40
5.1.6. Ergenlerin Ebeveynlerinin Ayrılık Sürelerinin Dağılımlarına İlişkin Bulguların tartışılması.....	41
Sonuç	42
Öneriler.....	43
KAYNAKÇA	45
EKLER	56
Kişisel Bilgi Formu	56

Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği (ÇİÖYÖ)	57
Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği	59
Sosyal Risk Analiz Formu.....	60
ÖZGEÇMİŞ	
VERİ KULLANIM İZİNİ	

KISALTMALAR VE SİMGELER

ÇİÖYÖ	: Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği
ÇSDDÖ	: Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek
Değerlendirme	Ölçeği
Akt	: Aktaran
C	: Cilt
Çev	: Çeviren
Ed	: Editör
Eğt. Ens.	: Eğitim Enstitüsü
Eğt. Fakültesi	: Eğitim Fakültesi
Eğt. Yüksek	: Eğitim Yüksek Okulu
Lis. Tamamlama Prog.	: Lisans Tamamlama Programı
Md	: Madde
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s	: Sayfa
S	: Sayı
S.K.	: Sayılı Kanun
YL.	: Yüksek Lisans
DR.	: Doktora

1.BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, alt amaçlar, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar üzerinde durulmuştur.

1.1 Problem

Ailede boşanma hem çocukluk hem de ergenlik dönemlerinde çocuğun gelişiminin pek çok alanında önemli etkilere yol açar ve olumlu ya da olumsuz etkileri, ergenin sahip olduğu birçok özelliğe göre farklılık gösterir.

Ergenlikte bağımsızlık, kimlik duygusu ve sosyal üretkenlik, fiziksel ve duygusal değişimler ile birlikte başlayan cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile gerçekleşir (Derman, 2008). Bu dönem biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimsel değişiklikleri olan çocukluktan ergenliğe, ergenlikten genç yetişkinliğe geçişleri içerir. Biyolojik geçişler fiziksel görünüş (kızlarda meme gelişimi, oğlanlarda yüzdeki kılların gelişimi ve her iki cinsiyette boydaki önemli artışı içeren) ve üreme yeteneğinin kazanılması sürecini kapsar (Susman ve Rogol, 2004; akt. Steinberg, 2007). Bilişsel geçişler daha ileri düşünme yeteneği, arkadaşlık, demokrasi ve ahlak gibi soyut kavramların gelişimidir (Keating, 2004; akt. Steinberg, 2007). Toplumsal geçişler ise çocuk olarak düşünülen ve yetişkin olmaya hazır görülen bireyler olarak değerlendirilir. Bireyin toplum tarafından yeniden tanımlanması genç insanın kendini algılayışını etkiler (Steinberg, 2007). Ergenlik dönemini boyun uzadığı, kilonun arttığı, iç organlarda gelişmenin olduğu ve böylece fiziksel kapasitenin artması ile cinsel gelişimin yer aldığı biyolojik gelişim, bilişsel gelişim ve kimlik gelişiminin gerçekleştiği psikolojik gelişim ve genç erişkin rolüne hazırlanmanın olduğu sosyal gelişim olarak kategorize edilebilir. (Derman, 2008).

Ergenlik dönemi içinde bulunan bireyin bu dönem içerisinde kazanması gereken bazı özellikler ve geliştirmesi gereken davranışlar vardır. Bunlar gelişim

görevleri olarak ifade edilir (Bacanlı, 2010). Havighurst'e (1974) göre ergenlik dönemi gelişim görevleri (Akt. Bacanlı, 2010);

- Karşı cinsten yaşlılarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler için ilişki başlatma, sürdürme ve gerektiğinde bitirme becerileri geliştirme,
- Erkeksi ya da kadınsı sosyal rollere dönüşme,
- Bedeni kabul etme ve etkili bir şekilde kullanma,
- Kendi başına hareket edebilme becerisi kazanma,
- Evlilik ve aile hayatına hazırlanma,
- Bir meslek için hazırlanma,
- Vicdan gelişimi ile ideolojik düşüncelerin yoğunlaşmasına bağlı olarak bir değerler ve ahlak sistemi edinme,
- Toplumsal açıdan sorumlu davranışı isteme ve kazanma,

olarak sıralanmaktadır.

İnsanın gelişim sürecinde yaşadığı dönemin ve geleceğin problemleriyle başarılı bir biçimde başa çıkmasında, gelişim dönemleri içerisindeki (bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik, yaşlılık) görevlerin kazanılması son derece önemlidir. Bu gelişim döneminin kazanılması sürecinde ergenin karşılaştığı risk faktörleri (bireysel, ailesel, çevresel) üçe ayrılabilir. Bireysel risk faktörleri erken doğum, işsizlik, kayıplar gibi yaşantısal olayları kapsamaktadır. Ebeveynlerin fizyolojik ve ruh sağlığı sorunları, boşanma ve ebeveyn kaybı gibi etmenler ailesel risk faktörlerini oluşturmaktadır. Çevresel risk faktörlerini ise ekonomik durum, çocuk ihmali ile istismarı, savaşlar ve doğal afetler olarak sıralanabilir (Gizir, 2007).

Ergenlerin yaşamlarında ailesel risk faktörleri arasında olan ebeveynin boşanma durumuna verdikleri olası tepkiler şu şekilde sıralanabilir; boşanmayı kabul etmeme, ebeveyne yönelik öfke ve düşmanlık içeren davranışlar, terk edilme hissi, bunalıma girme, akademik performans düşüklüğü, okul ile ilgili oryantasyon ve davranışsal sorunları (Yavuzer, 2005). Bu olası tepkilerin kontrol altına alınmasında ya da ortaya çıkmasını engellemede, ergenin yaşamındaki koruyucu faktörler son derece önemlidir.

Ergenlerin ebeveynlerinin boşanmasının olumsuz etkilerinden koruyacak faktörlerden birisinin de öz yeterlik kavramının olduğu düşünülmektedir. Bireyin davranışları ve uyumu üzerinde önemli etkileri olan öz yeterlik kavramı, 1980'den

sonra yoğun ilgi gösterilen Sosyal Bilişsel Kuram'ın (Bandura,1986) önemli unsurlarındandır (Telef, 2011). Kuram öz yeterliliğin kişinin davranışlarında ki temel güdü olduğunu belirtir (Kurt, 2013).

Bireyin beklenen performansı ortaya koymak için ihtiyaç duyduğu eylem kümesini yönlendirme ve başarılı bir şekilde gerçekleştirme potansiyeline olan inancı öz yeterlik olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1993). Dolayısıyla öz yeterlik, bireyin etrafındaki olaylar üzerinde etkin olabilmesi ve sonuçlandırma becerisine yönelik olan inancıdır (Bandura, 1997; akt. Yıldırım ve İlhan, 2010). Öz yeterlik bireyin neyi yapacağını bilmesi değil, ne yapmaya yeterli olduğunu düşünmesidir (Bandura vd., 2001). Öz yeterliğe dair inancın; kişisel tercihler, farklı alanlardaki performanslar, kişinin gösterdiği çaba düzeyi, kararlılığı, kullandığı başa çıkma stratejileri gibi önemli psiko-sosyal süreçleri yordadığı varsayılmaktadır (Bandura, 1986; Lopez ve Lent, 1991).

İnsanların yaşamları süresince kazandıkları deneyimler başa çıkma davranışlarına olan inançların oluşmasında ve davranış çeşitliliğinin artmasında rol oynar. İnsan davranışlarına yön veren kilit nokta öz yeterlik algılarıdır. Dolayısıyla insanın benliğini oluşturmada öz yeterlik kavramı önemli bir faktördür (Bandura ve Adams, 1977).

İnsanların davranışlarını ortaya koymasından önceki süreçte öz yeterlik algılarının, davranışı gerçekleştirmek için gerekli hazırlıkları etkilediği savunulmaktadır. Sonuç olarak öz yeterlik algısı yüksek olan insanlar olaylara iyimser yaklaşır, tersi durumda ise kötümser tavır edinir ve bu durum davranışın gerçekleşmesinde önemli bir etkidir. Ayrıca öz yeterlik algısı yüksek olan insanların düşük olanlara göre hedef davranışlarını gerçekleştirmede daha fazla çaba gösterdikleri ve daha ısrarcı oldukları tespit edilmiştir (Yıldırım ve İlhan, 2010).

Boşanmanın olası olumsuz sonuçlarından korunmak için etkili olabilecek sosyal destek kavramı genel olarak kişiye etrafındaki insanlarca yapılan yardımdır. İnsanlar yaşamlarında karşılaştıkları krizler ile duygusal stres durumlarında ailelerine ve arkadaşlarına duydukları ihtiyaç artar. Bu durum kişinin uyma davranışı ile sağlığı üzerinde formal olmayan yardımcıların etkili olduğunu gösterir (Çakır ve Palabıyıköğlü, 1993). Benzer olarak ergen de önemli gelişim görevlerini gerçekleştirdiği bu kritik dönemde sosyal yönden de gelişmekte olduğundan ailesi, arkadaşları ve öğretmenlerinin desteğine ihtiyaç duyarlar ve içinde olduğu bu

karişik d6nemde sosyal destek g6rmeleri kişilik gelişimlerinde ve problemlerle başa ıkabilmelerinde 6nemli rol oynarlar (Şencan, 2009). Diğer taraftan bireylerin sosyal destek ağlarının 6z yeterlik d6zeylerinin 6zerinde etkili olduğunu g6steren araştırmalar da bulunmaktadır. Jackson ve Scheines (2005) tarafından yapılan bir araştırmada bireylerin anne ve babalarından aldıkları sosyal destek d6zeyleri arttıa 6z yeterlik d6zeylerinin arttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin boşanmasının her bireyde farklı d6zeylerde etki g6sterdiği bilinmektedir. 6nk6 sorunlarla baş etme ve oryantasyona y6nelik beceriler sosyal destek, benlik saygısı ve 6z yeterlik gibi koruyucu fakt6rler ile ilişkilidir. Y6ksek risk altında yaşayan boşanmış aile çocuklarının psikolojik sağlıkları değerlendirildiğinde hayatlarındaki sorunlar ve zorlu durumlarla başa çıkmalarında etkili olabilecek etmenlerin bulunması ve desteklenmesi b6y6k 6nem taşımaktadır (Er, 2009).

G6n6m6zde ailesel ve toplumsal olarak yaşanan fiziksel ve psikolojik şiddet, boşanma, ekonomik zorluklar gibi elverişsiz yaşam koşullarıyla m6cadele edebilmek bilim insanlarını arayışa itmiştir (Greene, 2002). Bu doğrultuda ergenlerde ebeveyn boşanması sonrası s6rete, 6z yeterlik ve sosyal destek durumlarının yaşama etkisini belirlemek ve elde edilen verilere g6re koruyucu rehberlik hizmetleri ile sağaltım çalışmaları yapmak 6nemlidir. Araştırmada 6z yeterlik ve sosyal desteğin ergenin ebeveyn boşanması s6recindeki etkilerine y6nelik problem çeşitli açılardan değerlendirilecektir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı ebeveynleri boşanmış ve ebeveynleri boşanmamış olan ergenlerin 6z yeterlik ve sosyal destekleri arasında ki ilişkiyi çeşitli değerkenler açısından değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda cevabı aranan sorular, alt amaçlar başlığı altında aşağıda belirtilmiştir:

1.3 Alt Amaçlar

1. Ebeveynlerinin boşanma durumlarına g6re 6z yeterlik ve sosyal destek d6zeyleri arasında farklılık var mıdır? Elde edilen veriler,

- a) Ergenlerin cinsiyetleri ile aile durumlarına göre öz yeterlik ve sosyal destek düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- b) Ergenlerin anne eğitimi,
- c) Ergenlerin baba eğitimi,
- d) Ebeveynlerinin gelir durumu,
- e) Ergenlerin algıladıkları akademik başarıları,
- f) Ebeveynlerinin ayrılık süreleri faktörleri doğrultusunda değerlendirilecektir.

1.4 Araştırmanın Önemi

Boşanma hem çocukluk hem de ergenlik dönemlerinde ve gelişimin pek çok alanında önemli olumsuz etkileri olan bir yaşantıdır. Boşanma oranı Türkiye’de son yıllarda gittikçe artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye’de evlilik sayıları giderek azalmaya başlamıştır. Örneğin 2015 yılı verilerine göre evlilik sayısı 602 bin 982 olurken 2016 yılı verileri 594 bin 493 olarak % 1,4 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan boşanma oranları da 2015 yılında 131 bin 830 olurken 2016 yılında 126 bin 164 olarak % 4,3 oranında azaldığı belirlenmiştir. Her ne kadar 2016 yılı boşanma oranları 2015 yılı boşanma oranlarına göre düşüş göstermiş olsa da boşananların oranlarının 4.57’ den 4,71 çıktığı belirlenmiştir (TÜİK, 2017).

Ergenlerin ebeveynlerinin boşanma süreçlerinde ve sonrasında sahip oldukları sosyal destekleri ve öz yeterlikleri karşılaşılabilecekleri problemlerle başa çıkmalarında etkili olacaktır. Öz yeterlik değerleri yüksek olan bireyler, kompleks olayların üstesinden gelme, akademik performans, karşılaştıkları sorunlarla baş etme, hedef davranışları gerçekleştirme, mesleki kariyerlerini geliştirme ve yoğun çalışma isteyen durumlarda daha iyi performans sergilemektedir. Öz yeterlik değerleri düşük olan bireylerin özellikleri ise sorun oluşturabilecek durumlarla baş edememe ve bir işi yapmak için gayret göstermeme, mutsuzluk ve umutsuzluğa kapılma, kendine güvenmeme ve sabırsızlık olarak sıralanabilir (Korkmaz, 2002). Yapılan bir araştırmada duygusal öz yeterlik düzeylerinin artması ile birlikte depresyon, düşmanlık ve anksiyete gibi duygulanım bozukluklarının azaldığı bulunmuştur (Sakarya, 2013). Benzer şekilde öz yeterlik kavramı ile zihinsel iyi oluş bağıını inceleyen Tahmassian ve Moghadam (2011), öz yeterlik düzeyleri ile

depresyon ve anksiyete arasında anlamlı düzeyde negatif ilişki belirlemiştir. Ayrıca sosyal öz yeterlik düzeyleri arttıkça sosyal kaçınma da azalmıştır. Bir başka çalışmada ise güçlü öz yeterlik duygusunun bireyin depresyon, işsizlik, boşanma, hastalık, stresli ve zorlayıcı yaşam deneyimlerinde bireyin istenilen davranış örüntüleri geliştirebilmesinde önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir (Bandura, 1997; akt. Gilliam, 2006). Bu durum ergenlerin ebeveynlerinin boşanması gibi risk oluşturan yaşam olayı ile karşılaştıklarında, onların baş etme becerilerini geliştirme, yeni davranış örüntüleri oluşturabilme ve yaşayabilecekleri olası olumsuz duygu durumlarından daha hızlı kurtulmalarını sağlamada, öz yeterlik kavramının etkin rol oynayacağı şeklinde değerlendirilebilir.

Bireyin strese karşı direnme ile psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamada, sosyal desteğin yüksek olması avantaj sağlar. Yüksek düzeyde sosyal destek, bireyin sosyal ilişkilerini güçlendirmekle birlikte, aile üyelerinin birbirleriyle ve arkadaşlar arasında sosyal bağlar kurmasında olumlu etki yaratır. Böylece bireylerin yakın bağlar kurmasıyla aidiyet duygularının desteklenmesi ve amaç duygusunun oluşumu sağlanır. Bunlarla birlikte algılanan sosyal destek bireylerin hastalıkta kalma sürelerini kısaltabilir, bağışıklık sistemini güçlendirebilir ve ölümcül rahatsızlıklarda hayatta kalma sürelerini de uzatabilir (Gottlieb, 2009). Diğer taraftan depresyon ile baş etmede öz yeterlik ve sosyal destek puanları arasındaki ilişkinin yönünün pozitif olduğu ortaya çıkmıştır (Albal, 2009). Bir başka çalışmada ise sosyal destek arttıkça yalnızlık duygusunun azaldığı yönünde negatif korelasyon ilişkisi belirlenmiştir (Yılmaz, Yılmaz ve Karaca, 2008). Aileden uzaklaşıldığı arkadaşlık ilişkilerinin önem kazandığı ergenlik döneminde, sosyal destek kavramının alt boyutu olan arkadaşlardan alınan sosyal desteğin öneminin artacağı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal destek düzeyi yüksek olanların başa çıkma stilleri değerlendirildiğinde kaçınmacı başa çıkma stillerinin yerine doğrudan başa çıkma stillerinin benimsendiği tespit edilmiştir (Diong vd., 2005).

Ergenlerin ebeveynlerinin boşanması gibi risk oluşturabilecek yaşam olayının bir araya gelmesi durumunda sosyal destek ve öz yeterlik kavramının koruyucu ve geliştirici rol oynayacağı düşünülmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere, öz yeterlik ve sosyal desteğin ergenlerin ebeveyn boşanması nedeniyle olası yaşayabileceği, stres, karmaşık olayların üstesinden gelme, öfke problemleri, akademik performans düşüklüğü, depresyon, problem çözme gibi sorunlarıyla baş etmelerinde etkili olduğu belirtilmiştir.

Türkiye’de doğrudan anne – babası boşanmış ergenlerin, sosyal destek ve öz yeterlilik arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmayla karşılaşılmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmanın bilgi eksikliğini tamamlayarak literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Ergenlerde ebeveyn boşanmasının oluşturduğu potansiyel risklerin öz yeterlik ve sosyal destek açısından değerlendirilmesi ebeveyni boşanmayan ergenlerle karşılaştırılması ile gerçekleştirilebilir. Bu durumu yaşayan ebeveynlere ve öğrencilere daha nitelikli PDR hizmetleri sunulması açısından araştırma bulgularının önemli bir katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Aile, arkadaş ve öğretmenler ergenin en önemli sosyal kaynaklarından biri olup bu kaynaklardan alınan destekle kişinin kendini yeterli ve güvenli sosyal destek ağı içinde bulması mutlu ve istenilen bir yaşam sürmesini kolaylaştırıcı bir etken olarak görülmektedir. Sosyal ortamdan etkilenen bireylerin sosyal desteklerinden yeterli düzeyde yararlanamaması durumunda ergenler bir takım olumsuzluklara sürüklenmekte, kendilerini yalnız hissetmektedirler (Yıldırım, 1998). Bu nedenle araştırma sonucunda ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış ergenlerin öz yeterlik ile algıladıkları sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunması durumunda, ergenlerin öz yeterlik algılarına katkı sağlamak amacıyla sosyal destek alabileceği alanlara yönelik çalışmalar yapılması etkin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verilmesinde önemli rol oynayacaktır. Bunun yanı sıra ebeveynleri boşanan ergenlere özgü geliştirilmesi düşünülen grup rehberliği programlarının hazırlanmasında (dolayısıyla kapsamlı gelişimsel rehberlik programının hazırlanmasında) psikolojik danışmanlara yol göstermesi ve geliştirilecek bu programların ergenlere destek olmaları açısından da önemli veriler sağlayacaktır.

1.5 Varsayımlar

- Seçilen araştırma modelinin, ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerin öz yeterlik ve sosyal destek düzeylerini ortaya koyacağı düşünülmektedir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların ölçeklere içten ve doğru yanıt verdiği varsayılmaktadır.
- Seçilen örneklemin evreni yeterince temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.6 Sınırlılıklar

- Bu araştırma ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış 14 – 18 yaşlarında olan ergenlerle sınırlıdır.
- Bu araştırma, 2012-2013 eğitim-öğretim döneminde İstanbul ili Avrupa Yakası Bahçelievler ilçesi ortaöğretim kurumlarına devam eden 168 ebeveynleri boşanmış ve 133 ebeveynleri boşanmamış toplam 301 ergenle sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılan demografik değişkenler öğrencilerin verdikleri bilgiler ile sınırlıdır.
- Araştırma sonuçları üzerinde araştırmacılardan, katılımcılardan ve uygulama ortamından kaynaklanan kontrol dışı faktörlerin etkisi görülebilir.

1.7 Tanımlar

Öz yeterlik : Bireylerin hayatı boyunca karşılaştıkları/karşılaşacakları zorlu yaşam koşulları ile başa çıkabilmelerine yönelik inançlarıdır (Telef, 2011).

Sosyal Destek: Bireyin sosyal bir ağ içerisinde kendini değerli hissetmesi, önemsenmesi ve karşılıklı olarak yükümlülüklerin yerine getirilmesi gerektiği ile ilgili inancını ifade eder (Cobb, 1976).

Ergenlik : Cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşmanın bedensel ve duygusal gelişimi ile birlikte gerçekleşmesidir (Derman, 2008). Araştırmada ergenlik 14-18 yaş aralığındaki öğrencileri kapsamaktadır.

Boşanma : İki insanın duygusal ve kişisel birlikteliğinin sonlandırılmasıdır (Dokur ve Profeta, 2006). Araştırmada boşanma hukuken birlikteliğin bitirilmesi olarak ele alınmıştır.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bölümün içerisinde ilk olarak boşanma, öz yeterlik ile algılanan sosyal destek değişkenleri hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde bu değişkenleri temel alan araştırmalar özetlenmiştir.

2.1. Boşanma

Hukuki açıdan değerlendirildiğinde boşanma kurulan evlilik anlaşmasının bitirilmesidir. Ruhsal açıdan ise ailenin parçalanmasına, dağılmasına sebep olan ve aile üyelerini üzen kompleks bir olaydır (Yörükoğlu, 1990). Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye’de evlilik sayıları giderek azalmaya başlamıştır. Örneğin 2015 yılı verilerine göre evlilik sayısı 602 bin 982 olurken 2016 yılı verileri 594 bin 493 olarak % 1,4 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan boşanma oranları da 2015 yılında 131 bin 830 olurken 2016 yılında 126 bin 164 olarak % 4,3 oranında azaldığı belirlenmiştir. Her ne kadar 2016 yılı boşanma oranları 2015 yılı boşanma oranlarına göre düşüş göstermiş olsa da boşananların oranlarının 4.57’ den 4,71 çıktığı belirlenmiştir (TÜİK, 2017). Ülkemizde boşanma oranlarının artmasının nedenleri de önem arz etmektedir. Boşanma nedenleri olarak ilk sırayı şiddetli geçimsizlik almaktadır. Boşanmanın özel nedenleri ise onur zedeleyici davranışlar, kanun dışı eylemler, evden uzaklaşma, zina, fiziksel şiddet ve ruhsal problemlerdir (Battal, 2008).

Boşanma sürecini Dokur ve Profeta (2006) boşanma öncesi, boşanma sırası ve boşanma sonrası olarak üçe ayırmıştır. Buna göre boşanma öncesi dönem tatminsizlik, hoşnutsuzluk, ilişkiye yabancılaşma ve sonraki süreçte korku, üzüntü, şaşkınlık, kaotik durum, anlamsızlık hissi, kendini yeterli bulmama ve benlik değeri sorunları ile ilgili deneyimleridir. Boşanma sırası dönemi ise mahkeme dönemidir. Eşler depresyon, öfke ve umutsuzluk duygu durumlarını yaşayabilir. Daha sonra yas tutma ve rahatlama sürecine girebilir. Son olarak dengenin yeniden oluşturulması boşanma sonrası dönemde gerçekleşir. Bu dönemdeki kişilerde daha

fazla iyimserlik, coşkunluk ve meraklı olma hali görülebilir. Pişmanlık duygusu da zaman zaman söz konusu olabilir.

Boşanma çocukların da duygu durumunu etkilemektedir. Anne babası boşanan çocuklarda Türkarlan' a (2007) göre, ortaya çıkan ilk duygu suçluluk olup daha sonra korku, öfke, üzüntü, yalnızlık, reddetme ve gerileme gibi duygu durumlarıdır. Ayrıca çocuklarda okul sorunları ve fiziksel sorunlar da görülebilir. Ebeveynlerinin boşanma durumuna ergenler farklı tepkiler geliştirebilirler. Bunlar; ergen boşanma olayına karşı çıkabilir, annesine ve babasına karşı kızgın davranabilir, terke edilme duygusunu yaşayabilir, depresyon görünümü sergileyebilir, akademik başarısında düşme yaşayabilir, ekonomik durumlarının geçmişten daha kötü hale geleceğinden endişelenebilir, okuldan kaçma ile hırsızlık gibi çeşitli uyum ve davranış sorunları olarak görülebilir (Yavuzer, 2005).

Boşanma sonrası çocuk ve ergenlerin verdikleri tepkiler incelendiğinde boşanmanın etkilerinin genelde olumsuz şekilde hayatlarına yansıdığı görülmektedir. Wallerstein ve Kelly (1980), ergenlerle yapmış oldukları çalışmada anne babalarının boşanmalarına iki değişik yolla tepki ortaya koyduklarını bulmuşlardır. Grubun biri regresif davranışlar göstermiş ve yaşitlarıyla vakit geçirmektense kendisinden küçük yaşlardaki çocuklar ile vakit geçirmeyi seçmiştir. Okula devam ile başarılarındaki düşüşlerin anne babasının boşanmasını yoğun bir şekilde düşünmeleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Diğer grup da bağımsız olmaya hazır olmamalarına rağmen bağımsız olmak için çaba sarf etmişlerdir. Bu durumun sonucunda erkeklerin antisosyal davranışlar geliştirdikleri ve yasalara aykırı davranış sergiledikleri, kızların ise arkadaşlarına olan bağımlılıklarının arttığı ve bunun yanında erken cinsel deneyim yaşama davranışları gözlenmiştir.

Amato ve Keith (1991), ebeveynleri boşanmış ve ebeveynleri ile yaşayan çocuklar arasındaki farklılıkları incelemişlerdir. 13.000 öğrenciyi içeren 92 araştırmanın boylamsal incelenmesi sonucunda, ebeveynleri birlikte olan çocukların ebeveynleri boşanmış olanlara göre daha az sorunları olduğu, okullarında davranışsal ve gelişimsel sorun yaşamadıkları, ebeveynleri ve akranları ile çatışma içerisinde olmadıkları ve kendileriyle ilgili düşüncelerinin olumlu olduğu bulunmuştur. Amato'nun (2005) yaptığı meta-analiz çalışmasında, Amerika'da 1960-1970 ve 1980'lerde boşanmış aile çocukları ile yapılan araştırmalar incelenmiştir. Buna göre iki ebeveyniyle büyüyen çocukların daha az bilişsel, duygusal ve sosyal sorunlar yaşadıkları bulunmuştur.

2.2. Öz Yeterlik

Öz yeterlik algısı, bireyin gelecekte karşılaşacağı durumları yönetmek için gerekli olan davranışları organize etme ve yürütme kapasitesine ilişkin inancıdır (Bandura, 1999). Kişinin çevresi ile ilgili yeterliliği; sadece ne yapacağını bilme meselesi ya da sabit hareketleri değildir. Buna karşılık sayısız amaçlara hizmet etmek için bilişsel, sosyal ve davranışsal bileşenlerin organize hareket edebilmeleri için gerekli üretken yeteneği içerir. Bu yetenekler ancak verdiği sonuçlar kadar iyidir. Üretken yeterlilik, sürekli değişen durumları yönetebilmek için kendiliğinden ortaya çıkan birden çok alt beceri ve bunların birlikte işe koşulmasını gerektirir. Algılanan öz yeterlilik de, kişinin beklenen durumlara karşı ihtiyaç duyulan tepkileri vermede ne derece iyi olduğuna ilişkin yargılarıdır (Bandura, 1982).

Öz yeterlilik algısı dört ana bilgi kaynağından ileri gelmektedir. Bunlardan ilki, kişisel başarılarıdır, ustalık deneyimlerine bağlı olduğu için en etkili yeterlilik bilgileri sağlar (Bandura ve Adams, 1977). Bu tür deneyimler kişisel özellik ve becerinin birey tarafından bir araya getirilmesiyle edinildiği için bireyin kişisel yeterliliğine ilişkin en doğru kanıt durumundadır (Bandura, 1999). Yeterliliğe ilişkin diğer bilgi kaynakları ise; gözleme dayalı dolaylı deneyimler olan, başkalarının gayretleri sonucu edindiği başarıları gözleme; sözel ikna olan, kişinin karşılaştığı zorlukların üstesinden başarıyla gelebilecek kapasiteye sahip olduğunun söylenmesi; fizyolojik-duygusal bilgiler olan, kişilerin stres durumlarına verdikleri anlam ve gösterdikleri anksiyete seviyelerini değerlendirmeleridir (Bandura ve Adams, 1977).

Genelde, maddi durumu iyi olan aileler çocuklarına daha zengin deneyimler kazandırdığından çocukların öz yeterlilik düzeyleri de artar. Öz yeterlilik, çocukların başarı için motive edilmesiyle, akademik ve sosyal anlamda başarılı bir model gösterilmesiyle ve zorluklarla mücadelede hangi stratejilerin kullanılacağına gösterilmesiyle gelişir (Schunk ve Meece, 2005). Diğer taraftan çocukların aile çevresinin belirli ebeveyn tutumlarıyla oluşturmak onların genel öz yeterlik duygularının gelişimini önemli ölçüde etkileyebilir (Turner, Chandler ve Heffer, 2009). Ayrıca çocuğun anne-baba ve bakıcılarla ilgili deneyimlerinin başarılı olması, öz yeterlilik duygusunu oluşturur. Aksi durumda, başarısız deneyimler algılanan öz yeterlilik duygusunu baltalar (Pastorelli vd., 2001).

Okul, öz yeterliliğin oluşmasında önemli bir etkidir. Çocuğun eğitim hayatı boyunca öğretmenler çocukların entelektüel yeterliliklerine ilişkin algılarında çok önemli katkıda bulunurlar. Çocukların kendi kapasitelerini değerlendirmeleri büyük ölçüde öğretmenlerin onların performanslarını değerlendirme şekllinden ve öğrenme aktivitelerini yönetme konusunda öz-düzenleyici becerilerini geliştirmelerine yardımcı olma yollarından etkilenir (Pastorelli, 2001). Okullar, çocukların daha geniş toplumsal ortamlara etkili bir şekilde katılımlarını sağlayan problem çözme becerilerini, bilgi donanımını ve bilişsel yeterliliklerini geliştirdikleri yerdir. Okullarda, diğer akranların bilişsel becerileri, diğer öğrencilerin performanslarıyla kendini kıyaslama, amaçlar doğrultusunda motivasyon ve güdüyü artırma, öğretmenlerin çocukların başarılarını ve başarısızlıklarını yorumlama şekli, öğretmenlerin kendi yeteneklerine güveni gibi birçok sosyal faktör çocukların kendi entelektüel kapasitelerini değerlendirmelerini etkilemektedir (Bandura, 1994).

2.3. Sosyal Destek

Öz yeterliliğin belirleyicilerinden olan sosyal destek kavramı genel olarak kişiye etrafındaki insanlarca yapılan yardımdır. İnsanlar yaşamlarında karşılaştıkları krizler ile duygusal stres durumlarında ailelerine ve arkadaşlarına duydukları ihtiyaç artar. Bu durum kişinin uyma davranışı ile sağlığı üzerinde formal olmayan yardımcıların etkili olduğunu gösterir (Çakır ve Palabıykoğlu, 1993).

Sosyal destek kavramının temeli Kurt Lewin tarafından oluşturulan alan kuramıyla davranış tanımına dayanır. Lewin davranışı psikolojik çevrenin içinde oluşan değişimler olarak tanımlar. Bu doğrultuda kişinin negatif olarak nitelenen davranışların değiştirilmesi ve pozitif davranış biçimlerini edinmelerini sağlayabilmek için onların ruhsal çevrelerinde değişimi gerçekleştirebilmelerine yardım etmek gerekmektedir. Bireyin psikolojik çevresinin içinde sosyal destek sistemi de yer almaktadır (Yıldırım, 1997). Sosyal destek koruyucu bir faktör olup karşılaşılan güçlüklerle tampon etkisini gösterecektir (Erol, 2008; Torun, 1995).

Son yıllarda giderek artan bir şekilde uzmanlar bireyin ailesinden, arkadaşlarından ve yakın çevresinden gördüğü sosyal desteği onun psikolojik sağlığını koruma çalışmalarında kullanmaya başlamışlardır (Eker, Arkar ve Yaldız,

2001). Tardy'ye (1985) göre sosyal desteğin beş boyutu bulunmaktadır. Birinci boyut; sosyal desteğin yönüdür burada anlatılan yön kavramı sosyal desteğin alınması ve verilmesidir. İkinci boyut; sosyal desteğin eğilimidir yani bazı araştırmalar sosyal destek kaynağının ulaşılabilirliği üzerinde çalışırken, diğer araştırmacılar sosyal desteğin canlılığı üzerinde çalışmaktadır. Sosyal desteğin ulaşılabilirliği insanların aldığı desteğin miktarını ve kalitesini belirtmektedir. Diğer boyut sosyal desteğin tanımı ve değerlendirmesi ile ilgilidir. Sosyal desteğin değerlendirilmesi üzerine yapılan çalışmalar insanların sosyal destek kaynaklarından aldıkları doyumunu incelemektedir. Dördüncü boyut; sosyal desteğin içeriğidir. Bu boyutta; bilişsel, duygusal, araçsal, dönütsel destek kaynakları incelenmektedir. Son olarak farklı sosyal ağların desteğini inceleyen sosyal ağ boyutu bulunmaktadır.

Sorias'a (1988) göre sosyal kaynaklar kişiye maddi, duygusal ve zihinsel destek sağlamaktadır (Akt. Aksüllü, 2002). Maddi destek, bireyin gün içerisinde yapılması gerekenleri yerine getirebilmesi için diğerleri tarafından temin edilen eylem veya araçlardır. İşini kaybeden bir kişiye yakınının iş bulması ya da para sağlaması gibi eylemleri kapsar. Duygusal destek, kişinin empatiye, sevgiye, saygıya ve şefkate duyduğu ihtiyacın yanında bir gruba üye olmak gibi sosyal ihtiyaçlarını kapsar. Kişilerarası ilişkilerde bireyin kabul edilme ve değer gördüğünü hissetmesiyle ilgilidir. Bilişsel destek ise; öğüt, bilgi verme ve davranışlarla ilgili geri bildirim alma gibi yararlı bilgilerin bireye iletilmesidir. Problemi çözmek için beceri eğitimi veya bir konuda bilgi verilmesini kapsar.

Krespi (1993) de sosyal desteği beş boyutta ele almıştır. Sorias (1988)'e ek olarak takdir desteği ve birlikte zaman geçirme desteğini eklemiştir. Takdir desteği olan sosyal destek, kişiye duyulan saygının ve olduğu gibi kabul edildiğinin belirtilmesidir. Birlikte zaman geçirme desteği ise, bireyin dinlenme ve eğlenme zamanlarını birlikte geçirecek kişileri bulabilmesidir (Akt. Torun, 1995).

Cobb (1976) ise, sosyal desteği kişinin ilgilenildiğine ve sevildiğine inanması, değerli ve saygın hissetmesi, iletişimin ve ortak sorumlulukların paylaşıldığı bir sosyal ağa ait olduğunu düşünmesi olarak üçe ayırmıştır.

Sosyal destek bireyde işlevsel olarak temel etkinin negatif olayların etkisini azaltması ve olaylara getirilen yorumları değiştirerek tampon etkisi yaratması açısından iki tür işlevi yerine getirir (Erol, 2008). Buna göre, bireyin yaşamında sosyal destek ağının varlığı bireyin hayatında stresli yaşam olaylarının olması

durumda bile olumlu etkiler oluşturmaktadır. Diğer yandan, sosyal destek kavramının tampon etkisi, strese yol açan olayların ortaya çıkması durumunda akraba ve dostların kişinin problemleriyle baş edebilmesi için ihtiyaç duyduğu kaynakların ortaya çıkarılması olarak tanımlanmaktadır (Torun, 1995).

Ergenlerin yaşam olaylarıyla algılanan sosyal destek ve psikolojik düzensizlikler arasında ilişkinin olup olmadığını ortaya koymak için bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları, psikolojik düzensizliklerin algıladıkları sosyal destek ile negatif yaşam olaylarının önemli bir etmeni olduğunu göstermiştir. Sosyal desteğin artmasıyla depresyon, somatik belirtiler, anksiyete ve kişilerarası ilişkilerde duyarlılık düzeyinin azaldığı; algıladıkları sosyal destek türünün ise farklılık yaratmadığı ortaya çıkmıştır (Banaz, 1992).

2.4. İlgili Araştırmalar

Araştırma konusuyla ilgili olarak literatür tarandığında, ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış ergenlerin öz yeterlilikleri ile algıladıkları sosyal desteklerini karşılaştıran yurt içi çalışmalarına rastlanmamıştır. Genel olarak öz yeterliliği ve algılanan sosyal desteği etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Yurt dışında ise anne-babası boşanmış ergenlik dönemindeki çocukların öz yeterliliği ve algıladıkları sosyal desteği inceleyen araştırmalarda bu kavramlar çeşitli etmenlerle birlikte ele alınmıştır. Bu araştırmalar boşanma, öz yeterlik ve sosyal destek olarak gruplandırılıp ve kendi içinde kronolojik sıraya göre aşağıda özetlenmiştir.

2.4.1.Boşanmanın Ergen Üzerindeki Etkileri İle İlgili Araştırmalar

Lustig, Wolchik ve Braver (1992) 8 ila 15 yaş arası boşanmış aileye sahip 117 çocuk örneklem olarak almışlar ve psikolojik uyumlarını yordamak için yakın arkadaşların ya da 'oda arkadaşlarının' verdiği destek ile stres, yaş ve cinsiyet arasındaki ilişki incelemişlerdir. Araştırmada, hem ailelerden hem de çocuklardan çocukların psikolojik uyumuna ilişkin bilgi alınmıştır. Çocukların kendi uyumlarına ilişkin verdikleri bilgilere göre yakın arkadaşların verdiği desteğin çocukların boşanma sonrası uyumda etkili olduğu ve bu etkinin yaşa göre değiştiği

belirlenmiştir. 13-14 yaş grubundaki çocukların yakın arkadaşlarından algıladıkları desteğin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Aile yapısının ve aile ilişkilerinin ergenlerin iyi olma haline olan etkisinin incelendiği araştırmada yaşları 12 ila 18 arasında değişen 850 kişi örneklem olarak alınmıştır. Bu çalışmada Amerika'da yaygın olan dört aile yapısında yaşayan ergenlerin genel iyi olma durumları sosyo-duygusal uyumları ve akademik performansları incelenmiştir. Evliliğin hiç bozulmadığı aile tipindeki ergenlerin, iyi olma hali ölçümleri diğer üç aile tipindeki ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Yapılan yordayıcı analizlerde ergenlerin iyi olma halinin en güçlü ve tutarlı yordayıcısının anne-ergen anlaşmazlığı olduğu görülmüştür. Diğer ailevi süreçlerle ilgili değişkenlerin direkt olarak anne-ergen ikilisi olma (anne-ergen iletişimi, saldırganlık ve destek) durumunu içerdiğini ve tutarlı bir şekilde ergenlerin uyumları, akademik performansları ve iyi olma halleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Demo ve Acock, 1996).

Boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu gösteren Şirvanlı'nın (1998) araştırması, eşlerin arasında çatışmanın varlığı ve boşanma olayının çocukların davranışları ile uyum sorunları üzerindeki ilişkiyi değerlendirmiştir. Araştırmasının örnekleme yaşları 5 ila 16 arasında değişen 421 çocuklar/ergeni kapsamaktadır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, çatışmalı ve boşanmış ailelerin çocuklarının çatışmasız ailelerin çocuklarına oranla çevrelerinden algıladıkları sosyal desteğin daha az olduğu bulunmuştur. Ayrıca toplam problem, depresyon ve kaygı düzeylerinin algıladıkları sosyal destek düzeylerindeki artıştan olumlu etkilendiğini; çocuklarda görülen uyum sorunlarının artmasıyla ilgili olarak ebeveynler arasındaki evlilik uyumunun azalmasının ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Ebeveynleri boşanmış ergenler ve ebeveynleri boşanmamış ergenlerin benlik imgelerinin belirlenmesi için Sönmez (2001), 170 meslek lisesi öğrencisi ile çalışma yapmıştır. Elde edilen verilere göre, ebeveynleri boşanmamış olan ergenlerin aile ilişkileri, cinsel tutumlar, çevreye uyumları, sosyal ilişkileri, ruh sağlığı boyutlarındaki benlik imgesi ebeveynleri boşanmış olan ergenlerinkine göre daha yüksek bulunmuştur. Buna karşılık, ebeveynleri boşanmamış ergenlerin kişisel değerleri, başa çıkma kuvveti, iş edinme ve eğitim hedefleri boyutundaki benlik algısı ebeveynleri boşanmış olanlara göre daha düşük bulunmuştur.

Evlilik çatışması ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından inceleyen araştırmada, Kızıldağ ve Şendil (2006) 23'ü yüksek çatışmalı, 23'ü de düşük çatışmalı evlilik yaşayan 46 çift ve bu çiftlerin 9-12 yaş arası çocukları üzerinde çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda, yüksek evlilik çatışması olan ailelerin çocuklarının davranış problemlerinin düşük evlilik çatışması olan ailelerden gelen çocuklarına göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Ebeveynleri boşanmış olan yaşları 11-13 arasında değişen çocuklar ve benzer yaş aralığında ebeveynleri boşanmamış çocukların ebeveyn tutumlarını nasıl algıladıklarının ile çocukların sosyal uyum düzeyleri incelenmiştir. Toplam 160 öğrenci ile yapılan araştırmanın sonuçlarında ise, cinsiyete ve ebeveynlerinin boşanıp boşanmama değişkenine göre sosyal uyum düzeylerinin ebeveynleri boşanmamış olanlar ve kızlar lehine daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bir diğer bulgu ebeveynleri boşanmamış olanların anneden algıladıkları ruhsal kontrolün onların sosyal uyumlarını olumlu yönde yordadığını göstermektedir. Diğer taraftan ebeveynleri boşanmış çocuklarda ise anneden algıladıkları ruhsal kontrolün olumsuz olarak, babadan algıladıkları ruhsal kontrolün ise olumlu olarak yordadığı bulunmuştur (Büyükşahin, 2009).

Anne babası boşanmış ve anne babası boşanmamış ergenlerin atılganlık ile sosyal yetkinlik beklentileri demografik değişkenlerce incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 160 boşanmış ve 190 boşanmamış olmak üzere toplam 350 ergen oluşturmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, ergenlerin sosyal yetkinlik puanları ile ergenlerin atılganlık düzeyleri arasında pozitif yönde ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Anne babası boşanmamış ve 11.sınıfta eğitimine devam edenlerin atılganlık ile sosyal yetkinlik beklenti düzeyleri, anne babası boşanmış 11.sınıfta bulunan ergenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Biçer, 2009).

Kabaoğlu (2011), ebeveynleri boşanmamış veya boşanmak üzere olan çocuk ve ergenlerin ebeveynlerinden algılanan kabul ve red düzeyleri ile kişilik özellikleri arasında bulunan ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini ebeveynleri boşanmamış veya boşanmak üzere olan 288 çocuk/ergenden oluşturulmuştur. Yapılan araştırma sonucunda, ebeveynleri boşanmak üzere olan çocuk ve ergenlerin ebeveynlerince reddedildiklerine yönelik algıların daha yüksek olduğu ayrıca anne-babası birlikte olan çocukların öz-yeterlik puanlarının da anne babası boşanmış olan çocukların öz yeterlik puanlarından daha düşük olduğu bulunmuştur.

Ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerin algıladıkları sosyal desteklerin incelendiği bir araştırmada 8.9.10. sınıf düzeyinden 468 ergenle çalışılmıştır (Akdoğan, 2012). Araştırmanın sonuçlarına göre, ebeveynlerinin boşanıp boşanmadıklarına göre ergenlerin sosyal destek düzeylerinin farklılaşmadığı bulunmuştur. Ayrıca kızların erkeklerden daha fazla sosyal destek algıladıkları, 8.sınıfların 9.sınıflardan daha fazla sosyal destek algıladıkları ve ebeveynleri boşanmış babası çalışmakta olan ergenlerin ebeveynleri boşanmış fakat babası çalışmayanlara göre daha fazla sosyal destek algıladıklarını göstermiştir.

Altuntaş (2012), ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış olan lise bir, iki ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade şekli, benlik saygısı ve kaygı düzeylerini karşılaştırmıştır. Bu çalışmanın örneklemini 128 kız ve 72 erkek toplam 200 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre ebeveynleri boşanmış çocukların ebeveynleri boşanmamış çocuklardan sürekli öfke düzeylerinin yüksek, benlik saygılarının düşük ve anksiyete düzeylerinin ise yüksek olduğu saptanmıştır.

2.4.2. Ergenlerde Öz Yeterlik İle İlgili Araştırmalar

Başarılı kişilerarası ilişkilerin temelinde yatan, ergenlerde ve çocuklarda sosyal yetkinliğin en önemli birleşeni olarak vurgulanan öz-yeterlilik kavramının değerlendirilmesi sosyal bir görev olarak ele alınmaktadır. Araştırmada da sosyal öz-yeterlilik, yaşları 14 ila 19 arasında değişen lise öğrencilerinden oluşan iki farklı örneklem üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonuçları ise duygusal rahatsızlık gösteren örneklem üzerinden verilmiştir. Sonuçlara göre duygusal bozukluk gösteren ergenler diğerlerine göre kendilerini daha zayıf bireyler olarak görmüşlerdir ve sosyal öz-yeterliliğin, sosyal yetkinliğin bir bileşeni olduğu ve akıl sağlığı ile ilişkili olduğu saptanmıştır. (Connolly, 1989).

Ergenlerin sosyal öz yeterliliklerinde aile ve arkadaş grubunun rolünü ergen depresyonu bağlamında inceleyen McFarlane, Bellissimo ve Norman (1995) 325 kız, 357 erkek kişiden oluşan yaşları 19 ve altı olan 10. Sınıf öğrencileri ile çalışmışlardır. Örnekleme alınan öğrencilerin % 57'si biyolojik aileleriyle, %25'i yalnız ebeveynle, %16'sı bir biyolojik ebeveyni ya da bir üvey ebeveyni ile yaşamaktadır. Geriye kalan kişiler, büyükanne-büyükbaba, diğer akrabalarıyla ya da yalnız yaşayan bireylerden oluşmuştur. Yapılan araştırmada sosyal öz-

yeterliliğin ve aile ile arkadaş grubundan alınan sosyal desteğin ergenlikteki depresyonla ilişkisi saptanmıştır.

Ergenlerin, aile ilişkilerini yönetmede, ailenin hareketleriyle doğrudan ya da dolaylı olarak, aile yaşamında ki memnuniyetlerinden algıladıkları öz yeterliliğin araştırıldığı çalışmada 380 İtalyan ergen örneklem olarak alınmıştır. Buna göre algılanan öz yeterlilik, doğrudan ve dolaylı olarak aile hayatından memnuniyetle ilgilidir. Özellikle ergenlerin algıladıkları öz yeterlilikleri, yetişkinlerle kurdukları açık iletişimden etkilenmektedir. En fazla kabulü ailelerinin onların ev dışındaki aktivitelerini izlemelerinde gösterdiklerini ve en az kabulü fikir ayrılıklarında yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öz-yeterliliğin, aile ilişkilerinin niteliğinde katılımcı bir rol oynamasına ya da aile işleyişinin ürünü olmasına bakılmaksızın aile yaşamından alınan doyumda yordayıcı olduğu görülmüştür (Caprara, Pastorelli, Regalia, Scabini ve Bandura, 2005).

Ergenlerin öz yeterlik düzeyleri ile ruhsal belirtileri arasındaki ilişkiyle öz yeterlik düzeylerinin bazı demografik değişkenlerce farklılık oluşup oluşmadığı incelenmiştir. Telef'in (2011) yaptığı araştırmaya, 1250 ergen katılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, öz yeterliliğin boyutlarından duygusal öz yeterlikte ve genel öz yeterlikte anne babanın boşanmış veya boşanmamış olmasına göre anlamlı farkların olduğu bulunmuştur. Ayrıca genel öz yeterlik ve öz yeterliliğin alt boyutları (akademik, sosyal, duygusal) ergenlerin düşmanlık, somatik belirtiler, negatif benlik imgesi, ruhsal çökkünlük ve kaygı bozuklukları arasında yönü negatif olmak üzere ilişki bulunmuştur.

Ergenlerde duygusal öz yeterlik ve sürekli kaygı arasındaki ilişki incelenmiştir. Deniz (2015) yaptığı araştırmasında 167'si kız ve 133'ü erkek olmak üzere 300 ergen yer almıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, duygusal öz yeterlik ve alt boyutlarının sürekli kaygı düzeyleriyle anlamlı bir ilişkinin olmadığı çıkmıştır. Araştırmanın değişkenleri olan babanın eğitim durumu, sosyal ve ekonomik düzeyleri, ebeveynlerinin birliktelik durumu ve algıladıkları annelerinin tutumlarına göre duygusal öz yeterlikleri ve alt boyutlarının sürekli kaygı düzeyleriyle anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur.

Uzun (2016) 218'i erkek ve 499'u kız 717 üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırmasında, akademik öz yeterlik düzeylerinin endişe olumlu inançlar ve akademik iç kontrol odağı ile olumlu yönde anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca aşanan belirsizliklere tahammül edememe ve akademik dış

kontrol odağı ile olumsuz olarak yordadığı da ortaya çıkmıştır. Araştırmanın diğer sonuçlarına bakıldığında Üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterlikleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve bu farklılığın erkeklerin lehine yüksek olduğu, yaşlarına göre değerlendirildiğinde ise büyük yaş grubunda yer alan öğrencilerin küçük yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan öğrencilerin akademik öz yeterlik düzeylerinin ailenin soso-ekonomik düzeyi, ebeveynlerin boşanmış veya boşanmamış olma durumu ve ebeveynlerin eğitim seviyelerine göre farklılık göstermediği bulunmuştur.

2.4.3. Ergenlerde Sosyal Destek İle İlgili Araştırmalar

Ergenlerde sosyal destek, gelecek fırsatlarına ilişkin algı, eğitim ve kariyer arzuları ve beklentileri arasındaki ilişkiyi tespit etmek için yapılan çalışmada sınıf düzeyleri 9-12 arasında değişen 206 öğrenci örnekleme alınmıştır. Yapılan path analizi sonucunda hem erkek hem de kız öğrencilerin, gelecek fırsatlarına ilişkin algılarının, eğitimle ilgili beklentilerinin yordayıcısı olduğu; sırayla eğitim isteklerini ve kariyer beklentilerini yordadığı görülmüştür. Kızlar için arkadaşlar, aile ve öğretmen desteği fırsatlara ilişkin algıların yordayıcısıyken erkekler için yalnızca aile desteğinin fırsatlara ilişkin algıların yordayıcısı olduğu bulunmuştur. ANAVO sonuçları kızların erkeklere göre daha fazla arkadaş ve öğretmen desteği aldığını göstermiştir (Wall, Covell ve Macintyre, 1999).

Yapılan farklı bir araştırmada, sosyal destek tiplerinin açıklanması için yeterli kuramsal çatı oluşmuş olmasına rağmen literatürdeki araştırmaların büyük bir kısmı sosyal destek tiplerini açıklamak yerine genel sosyal destek üzerinde durmuşlardır. Bu yüzden Malecki ve Demaray (2003) yaptıkları çalışmada; a) Öğrenciler sosyal destek kaynaklarından (aile, sınıf arkadaşı, yakın arkadaş, öğretmen) en çok hangi tip desteği (duygu, bilgi, onaylama, araçsal) aldıklarını b) bu sosyal destek türlerinden en çok hangisinin öğrencilerin sosyal, davranışsal ve akademik sonuçlarını etkilediğini araştırmışlardır. Katılımcılar 263 kişiden oluşan 5. ve 8. Sınıf düzeylerinden öğrencilerden oluşmuştur. Araştırma sonuçlarında kız ve erkeklerin, ailelerinden ve öğretmenlerinden benzer seviyede tüm sosyal destek türlerinden yararlandıklarını göstermesine rağmen, kız öğrencilerin tüm destek türlerinden en fazla desteği sınıf arkadaşlarından ve yakın arkadaşlarından aldıkları

görülmüştür. Ayrıca, aileden en çok sağlanan desteğin duygusal ve bilgi desteği olduğu; öğretmenden en çok alınan desteğin, bilgisel destek olduğu; sınıf arkadaşlarından ve yakın arkadaşlardan en fazla alınan desteğin ise duygusal ve araçsal destek olduğu bulunmuştur. Aileden alınan destekleyici tutumun öğrencilerin kişisel uyumlarını arttırdığı da görülmüştür. Öğretmenden alınan duygusal desteğin ise öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişiminde ve akademik başarılarında önemli rol oynadığı bulunmuştur.

Akkapulu (2005) 194 ergenle yapmış olduğu araştırmasında, ergenlerin sosyal yetkinlik beklentilerini, ebeveynlerinin evlilik uyumaları ve ergenlerin evlilik uyumlarını nasıl algıladıkları, ebeveynleriyle arkadaş çevresine olan bağlılıkları, sorunları çözüme kavuşturma becerileri, öğrenilmiş çaresizlik duyguları ve annelerinin diğer insanlarla iletişime başlama seviyelerinin yordayıp yordamadığını incelemiştir. Elde edilen veriler toplam varyansa katkılarına göre öğrenilmiş çaresizlik, problemleri çözme becerileri, ebeveynlerinin algıladıkları evlilik uyumları, arkadaşlarına bağlılıkları, annelerinin diğer insanlarla iletişime başlama ve sürdürmedeki başarıları ve ebeveynlerine duydukları bağlılıklarının sosyal yetkinlik beklentilerini yordadığı ortaya çıkmıştır.

Örnekleminin 678 lise öğrencisinin oluşturduğu çalışmada, öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri cinsiyet, sınıf, ailenin sosyo-ekonomik durumu, anne babanın eğitimi, annenin çalışma durumu, kardeş sayısı ve yakın arkadaş sahip olma değişkenlerine göre incelenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasındaki ilişkinin düşük düzeyde olduğu bulunmuştur (Şencan, 2009).

Aileden, sınıf arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algılanan sosyal desteğin hep birlikte ve tek tek ergenlerin psikopatolojilerini (örn; septomların içselleştirilmesi veya dışsallaştırılması) ve iyilik hallerinin (örn; yaşam doyumu) yordayıp yordamadığının araştırıldığı çalışmada 390 ortaokul öğrencisi örneklem olarak alınmıştır (Stewart & Suldo, 2011). Bu çalışma ayrıca akademik başarının koruyucu bir nitelik olarak sosyal destek ve akıl sağlığı arasındaki ilişkiyi de açıklamaya çalışmıştır. Sosyal destek, akıl sağlığı sonuçlarının özellikle de yaşam doyumunun en önemli yordayıcısı olarak bulunmuştur. Sınıf arkadaşlarından ve öğretmenlerinden alınan sosyal desteğin, öğrencilerin semptomlarının içselleştirilmesi veya dışsallaştırılmasının en önemli yordayıcısı olmasına rağmen

aileden alınan sosyal desteğin akıl sağlığının belirleyicilerinin en g¼çlü yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Akademik başarının dışsallaştıran davranış olarak sınıf arkadaşlarının desteği ile aile desteği arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü belirlediği, moderatör olarak görev yaptığı saptanmıştır (Stewart & Suldo, 2011).

Aileden alınan sosyal destek ile ergenlerin fiziksel aktiviteleri arasındaki direkt ve dolaylı ilişkiyi incelemek üzere Peterson, Lawman, Fairchild, Wilson ve Horn (2013) kız ve erkek ergenlerin fiziksel aktivitelerinin üzerinde öz-yeterlilik ve aileden alınan sosyal desteğin ilişkisini incelemişlerdir. Örneklem, 6. Sınıfa devam eden 1421 (% 73 Siyahi, %54'ü kız, %71 ücretsiz yemekten yararlanan) kişiden oluşmuştur. Duygusal sosyal destek- araçsal sosyal destek ve ergen öz-yeterliliği değerlendirilmiş ve fiziksel aktivite ölçülmüştür. Sonuç olarak; aileden alınan araçsal sosyal desteğin kızların fiziksel aktivitesi ile direkt olarak ilişkili olduğu, aileden alınan duygusal sosyal desteğin ise kızların fiziksel aktiviteleri ile ters yönlü bir ilişkide olduğu belirlenmiştir. Aileden alınan araçsal sosyal desteğin ise, erkeklerin hem fiziksel aktiviteleri hem de öz-yeterlilikleri ile doğrudan ilişkili olduğu bulunmuştur.

3.BÖLÜM

YÖNTEM

Aşağıda sırasıyla, araştırmanın modeline, araştırma grubuna, araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasında izlenecek işlem yoluna ve elde edilecek verilerin istatistiksel analizine yönelik bilgiler sunulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, ebeveynleri boşanmış ve ebeveynleri boşanmamış ergenlerin öz yeterliklerinin ve sosyal desteklerinin karşılaştırıldığı betimsel bir çalışmadır. Betimsel çalışma, gözlem sonuçlarını olduğu şekliyle ortaya koyan ve var olan durumu özetleyen bir analiz yöntemidir (Büyüköztürk, 2009: 21). Ayrıca betimsel araştırmanın yanında, iki veya daha fazla sayıda değişkenin arasındaki değişimin derecesini ortaya çıkaran ilişkisel araştırma modeli de kullanılmıştır (Karasar, 2006:81).

3.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2012-2013 eğitim-öğretim yılı 1.yarıyıl döneminde, İstanbul ilinin Avrupa yakasındaki Bahçelievler ilçesinde resmi ortaöğretim kurumlarında öğrenimine devam eden, 168 ebeveynleri boşanmış ve 133 ebeveynleri boşanmamış olan toplam 301 ergenden oluşmaktadır. Örneklemi Bahçelievler Rehberlik Araştırma Merkezi'nin "Sosyal Risk Analizi Projesi" (EK:4) kapsamında belirlenen ebeveynleri boşanmış olan öğrencilerin yoğun olduğu 3 teknik lise ve 2 lise rastgele seçilmiştir. Ebeveynleri boşanmış olan öğrencilerin bulunduğu sınıflardan ebeveynleri boşanmış olan öğrencilerin sayısı kadar ebeveynleri boşanmamış olan öğrenciler gönüllülük esasına göre seçilmiştir. Ölçeklerde aynı şıkkı işaretleyen ve 3 maddeden fazla boş bırakan 30 öğrencinin verileri çıkarılmıştır.

Örnekleme ile ilgili veriler Tablo 3.1.'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Ebeveynleri Boşanmış ve Boşanmamış Ergenler İle İlgili Kişisel Bilgiler

Tanımlayıcı özellikler	Sayı	%
Cinsiyet		
Kız	173	42.5
Erkek	128	57.5
Anne Eğitim Durumu		
Okur-yazar değil	23	7.6
Okur-yazar	22	7.3
İlkokul	118	39.2
Ortaokul	64	21.3
Lise	59	19.6
Üniversite	14	4.7
Yüksek lisans/Doktora	1	.3
Baba Eğitim Durumu		
Okur-yazar değil	3	1,0
Okur-yazar	18	6,0
İlkokul	102	33,9
Ortaokul	80	26,6
Lise	71	23,6
Üniversite	25	8,3
Yüksek lisans/Doktora	2	,7
Ailenin Gelir Durumu		
Düşük	32	10.6
Orta	252	83.7
Yüksek	17	5.6
Akademik Başarı		
Kötü	27	9.0
Orta	195	64.8
İyi	78	25.9
Aile Durumu		
Evli ve birlikte	133	44.2
Boşanmış	168	55.8
Ayrılık Süresi		
0'den 10 yıla kadar	123	73.21
10 yıl ve üstü	45	26.78

Tablo 3.1.'de Ebeveynleri boşanmış ve boşanmış olan ergenlerin cinsiyetleri, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin algılanan ekonomik durumu, akademik başarı ve ebeveynleri boşanmış olan ergenlerin ayrılık sürelerinin dağılımı ve yüzdelik değerleri çıkarılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bağımsız değişkenler olarak ele alınan aile durumu, cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, ailenin algılanan gelir düzeyi, algılanan akademik başarı ve anne babanın ayrılık sürelerine ilişkin sosyo-demografik bilgiler araştırmada “Kişisel Bilgi Formu” (EK:1) kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkenlerinden öz yeterlilik düzeylerini belirlemek amacıyla “Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği ”(EK:2) diğer bağımlı değişkeni olan algıladıkları sosyal desteği ölçmek için ise, “Çocuk-Ergen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği”, (EK:3) kullanılmıştır. Ölçekler için gerekli izinler (EK:5) alınmıştır. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin (EK:6) doğrultusunda, araştırmanın verileri araştırmacı tarafından uygulanarak toplanmıştır. Veri toplama araçlarıyla ilgili bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada aile durumu, cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, ailenin algılanan gelir düzeyi, algılanan akademik başarı ve anne babanın ayrılık sürelerini içeren Kişisel Bilgi Formu, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır ve 8 sorudan oluşmaktadır (EK:1).

3.3.2. Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği

Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği (ÇİÖYÖ), Muris (2001) tarafından 12–19 yaşları arasındaki ergenlerin sosyal, akademik ve duygusal öz yeterliliklerini ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Telef (2011) tarafından yapılmıştır. ÇİÖYÖ’nün Türkçe ve İngilizce formlar arasındaki korelasyonlar ölçeğin geneli için .95, alt faktörlerden akademik öz yeterlik .93, sosyal öz yeterlik .94 ve duygusal öz yeterlik .91 ($p < ,01$) olarak bulunmuştur.

Açımlayıcı Faktör Analizine göre toplam açıklanan varyans %43,74 olup sosyal öz yeterlik, akademik öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik olmak üzere 3 faktör altında toplanmıştır. Ölçeğin maddelerinin faktör ortak varyansına ilişkin öz değerleri, .30 ile .59 arasındadır. Doğrulamalı faktör analizi sonuçlarına göre ise

uyum indeksi değerleri RMSEA=.049, NFI=.95, CFI=.96, GFI=.94 ve SRMR=.066 olarak saptanmıştır.

Ölçeğin ayırt edici geğerliliği alt-üst %27'lik grup karşılaştırması şeklinde yapılmıştır. Buna göre t testi değerleri 10.98 ile 21.17 arasında değişkenlik göstermiş ve maddelerin $p<.001$ düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir.

ÇİÖYÖ iç tutarlık katsayıları geneli için .86, alt boyutlarından akademik öz yeterlik için .84, sosyal öz yeterlik için .64, duygusal öz yeterlik için .78'dir. Ölçekte test-tekrar test yöntemi kullanılmış ve güvenirlik katsayılarının .75 ile .89 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçüt-bağımlı geğerliği için Vardarlı (2005) tarafından geliştirilen genel öz yeterlik ölçeği kullanılmış ve Pearson Momentler arpımı Korelasyonunu olarak .57 ($p<.001$) tespit edilmiştir..

ÇİÖYÖ beşli likert tipi (1= hiç ve 5= çok iyi) bir ölçektir ve alınabilecek en yüksek puan 105, en düşük puan 21'dir. Yüksek puan ergenin öz yeterlik düzeyinin yüksek olduğuna, düşük puan ise ergenin öz yeterlik düzeyinin düşük olduğunu gösterir. Ölçeğin sosyal öz yeterlik boyutu 1,5,7,10,13,16,18 maddeleriyle, akademik öz yeterlik boyutu, 3,6,9,12,15,17,20 maddeleriyle ve duygusal öz yeterlik boyutu ise 2,4,8,11,14,19,21 maddeleriyle ölçülmektedir (Telef, 2011).

Çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .87'dir ve alt boyutları için elde edilen iç tutarlık katsayıları ise sosyal öz yeterlik boyutu .72, akademik öz yeterlik boyutu .83 ve duygusal öz yeterlik boyutu .78 olarak sıralanmıştır.

3.3.3. ocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği

Ölçek Cobb' un (1976) sosyal destek tanımını temel alan maddelerden oluşturulmuş olup Dubow ve Ullman (1989) tarafından geliştirilmiştir (Gökler, 2007). Ölçeğin Türkçe uyarlaması ise Gökler (2007) tarafından yapılmıştır.

ocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği (SDD), 41 maddeden oluşmaktadır ve çocuğun kendisini, içinde yaşadığı sosyal ağda ne derece sevilen, ilgi gösterilen, değer verilen ve kabul edilen biri olarak algılarını değerlendirmektedir (Gökler, 2007).

Ölçek beşli likert tipinde olup (1 = hiçbir zaman, 5 = her zaman) alınabilecek en yüksek puan 205' tir. Ölçeğin alt faktörlerinden arkadaşlardan alınan destek 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,23,24,25,26,27,28,29 maddeleriyle, aileden alınan destek 11,12,13,14,15,16,18,19,20,21,22 maddeleriyle ve öğretmenden

alınan destek ise 32,33,34,35,36,37,38,39,40,41 maddeleriyle ifaden edilmektedir. Ölçekte 1,3,4,10,13,15,17,18,22,24,25,28,30,31,33,34,37,39,41 maddelerinin ters kodlanması gerekmektedir (Gökler, 2007). Ölçek Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .93 olup alt faktörleri I-Arkadaş Desteği (19 madde, = .88), II- Aile desteği (12 madde, = .92), ve III- Öğretmen Desteği olmak üzere (10madde, =.86) üçe ayrılmaktadır (Dubow ve Ullman, 1989).

Gökler (2007) tarafından ölçeğin varimaks eksen döndürme yöntemiyle temel bileşenler analizi sonucuna göre toplam varyansın % 40,22' sini açıklayan ÇSDDÖ arkadaştan alınan sosyal destek, aileden alınan sosyal destek ve öğretmenden alınan sosyal destek olmak üzere üç faktör altında toplanmıştır. Birinci faktör varyansın %14,83' ünü, ikinci faktör %13,45' ini ve üçüncü faktör %11,94' ünü açıklamaktadır (Gökler, 2007).

ÇİÖYÖ'nün geçerliği Çocuklar için Depresyon Ölçeği ile test edilmiştir ve iki ölçek arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu ($r = -.62$; $p < 0.01$) tespit edilmiştir (Gökler, 2007).

Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .93'tür ve alt boyutları için elde edilen iç tutarlık katsayıları ise arkadaşlardan alınan destek .89, aileden alınan destek .86 ve öğretmenden alınan destek .88 olarak sıralanmıştır (Gökler, 2007).

Çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .91'dir ve alt boyutları için elde edilen iç tutarlık katsayıları ise arkadaşlardan alınan destek .85, aileden alınan destek .88 ve öğretmenden alınan destek .84 olarak sıralanmıştır.

3.4. Veri Toplama İşlemleri

Araştırmanın bilgi toplama sürecinde aşağıdaki sıra takip edilmiştir:

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Etik Kurulu'ndan onay alındıktan sonra İstanbul Valiliği' ne başvurulmuş ve ilgili izinlerle birlikte uygulama safhasına geçilmiştir. Anne babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin yoğun olduğu liselere gidilmiştir. Öğrencilerin gönüllü olarak katıldıklarına ve veli izinlerine dair imzaların olduğu formlar, ebeveynlerinin boşanmış veya boşanmamış olmaları dikkate alınmadan sınıflar gezilerek öğrencilere dağıtılmıştır. Uygulama için formların belirlenen gün ve saatte getirmeleri istenmiştir.

Uygulama sırasında gönüllü olduklarına ve velilerinin izinlerinin olduğuna dair imzaları içeren formları getiren anne babası boşanmış veya boşanmamış

öğrenciler aynı salonda bir araya getirilmiştir. Uygulamaya geçilerek araştırmanın amacı, önemi, ölçeklerin ve formun nasıl yanıtlanacağına ilişkin gerekli açıklamalar yapılmış, araştırmanın sonuçlarının etkilenmemesi için verilen cevapların içten ve samimi bir şekilde olmasının önemli olduğu belirtilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında bir araya getirilen verileri analiz etmek için, SPSS v25 (IBM Inc., Chicago, IL, USA) istatistik paket programı kullanılmıştır. İstatistiksel bulguların öncesinde demografik değişkenlerin gruplandırılması yapılmış ve sonrasında öğrencilere uygulaması yapılan ölçeklerin (Çocuklar İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği ve Çocukların İçin Öz Yeterlik Ölçeği) puanlaması yapılmıştır. Sonraki aşamada elde edilen verilerin istatistiksel hesaplamaları yapılabilmesi için bilgisayar ortamına geçirilmiştir. Bir diğer aşamada araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin demografik özelliklerini betimleyici frekans ve yüzdesel dağılımları çıkarıldı, sonra ölçeklerin toplam puanları için $\bar{x}$, ss , x Sd değerleri belirlenmiştir. Verilerin normal dağılım kontrolü Kolmogorov-Smirnov testi ile grup varyanslarının homojenlik kontrolü Levene testi ile yapılmıştır. Bağımsız iki grup Student t-testi ile ikiden fazla grup ise tek-yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Varyans analizi sonrasında farklı ortalamalar Tukey çoklu karşılaştırma testi ile belirlenmiştir. Tukey testi sonuçları harfli gösterim şeklinde ortalamaların yanında verilmiştir. Testlerde ve sonuçların yorumlanmasında önemlilik düzeyi (α) %5 olarak dikkate alınmıştır. Manova Analizi ve Çoklu Regresyon Analizinin ön şartlarından bir diğeri olan Mahalanobis uzaklık değerlerine bakılarak aykırı özellik gösteren katılımcılar örneklemden çıkarılmıştır. Bu bağlamda örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Desteği Değerlendirme Ölçeği ve Çocuk Öz yeterlik Ölçeği'nden aldıkları puanların; aile durumlarına göre göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Çok Değişkenli Varyans Analizi (Manova) kullanılmıştır. Ebeveynleri boşanmış veya boşanmamış olan ergenlerin sosyal destek ile öz yeterlik düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına bağlı olarak örneklemin sosyo-demografik özellikleri ve frekans değerleri kullanılmıştır.

4.BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Elde edilen verilere göre ergenlerin aile durumları ile cinsiyetleri, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, algılanan gelir seviyesi, algılanan akademik başarı ve ebeveynlerinin ayrılık sürelerine ilişkin bulgular verilerek yorumlanmıştır.

4.1. Ergenlerin Ebeveynlerinin Boşanma ve Boşanmama Durumlarına Göre Sosyal Destek Düzeyleri ve Öz Yeterlik Düzeylerinin Farklaşım Farklaşmadığına İlişkin Bulgular

Ergenlerin sosyal destek düzeyleriyle öz yeterlik düzeyleri ebeveynlerinin boşanıp boşanmama durumlarına göre değişip değişmediğine yönelik bulgular Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1’e bakıldığında, ergenlerin arkadaştan alınan sosyal destek düzeyleri, aileden alınan sosyal destek düzeyleri, öğretmenden alınan sosyal destek düzeyleri ile akademik öz yeterlik düzeyleri, sosyal öz yeterlik düzeyleri ve duygusal öz yeterlik düzeyleri dikkate alınarak uygulanan MANOVA analizi sonuçları, bu değişkenlerin aile durumlarına göre değişmediğini, göstermektedir. [WilksLambda (λ)=.977, $F(1-292)=1.160$, $p<.001$]. Bu bulgular, ergenlerin sosyal destek puanları ve öz yeterlik puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilecek puanlarının ebeveynlerinin evli veya boşanmış olmalarına göre değişmediğini göstermektedir.

Tablo 4.1. Ergenlerin Ebeveynlerinin Boşanıp Boşanmama Durumlarına Göre Sosyal Destek Düzeyleri ve Öz Yeterlik Düzeylerinin Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin MANOVA Sonuçları

Değişkenler	Aile Durumu	N	X	Ss	sd	F	p
Ark. alınan sosyal destek	Evli	133	5943,787	130,768	1-297	.754	.386
	Boşanmış	168	6095,918	116,575			
Aileden alınan sosyal destek	Evli	133	2767,786	64,773	1-297	2.107	.148
	Boşanmış	168	2641,840	57,743			
Öğretmenden alınan sosyal destek	Evli	133	1380,551	45,380	1-297	.002	.967
	Boşanmış	168	1378,050	40,455			
Sosyal öz yeterlik	Evli	133	633,752	21,818	1-297	.670	.414
	Boşanmış	168	657,679	19,450			
Akademik öz yeterlik	Evli	133	514,122	23,323	1-297	.164	.686
	Boşanmış	168	501,468	20,792			
Duygusal öz yeterlik	Evli	133	514,614	22,501	1-297	.273	.602
	Boşanmış	168	530,350	20,059			

Ergenlerin ebeveynlerinin boşanıp boşanmama durumlarına göre arkadaştan alınan sosyal destek, aileden alınan sosyal destek, öğretmenden alınan sosyal destek, sosyal öz yeterlik, akademik öz yeterlik ve duygusal öz yeterliklerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile aile durumlarına göre yapılan MANOVA sonuçları incelendiğinde, arkadaştan alınan sosyal destek puanlarının $[F(1-297)= .754, p>.05]$, aileden alınan sosyal destek puanlarının $[F(1-297)= 2.107, p>.05]$ öğretmenden alınan sosyal destek puanlarının $[F(1-297)= 0.002, p>.05]$, sosyal öz yeterlik puanlarının $[F(1-297)= .670, p>.05]$ duygusal öz yeterlik puanlarının $[F(1-297)=.273, p>.05]$ ve akademik öz yeterlik puanlarının farklılaşmadığı görülmektedir $[F(1-297)=.164, p>.05]$.

4.1.1. Ergenlerin Cinsiyet Dağılımlarına İlişkin Bilgiler

Ergenlerin cinsiyetlerine ilişkin bilgiler Tablo 4.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Tanımlayıcı özellikler			
Cinsiyet	Aile Durumu	Sayı	%
Kız	Evli	80	26.6
	Boşanmış	93	30.9
Erkek	Evli	53	17.6
	Boşanmış	75	24.9

Tablo 4.2.'ye göre araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyetlerine göre dağılımları 128'i erkek (%42,5), 173'i kız (%57.5) olarak ortaya çıkmıştır. Aile durumları ve cinsiyetlere göre bakıldığında ebeveynleri evli olan kızların 80 (%26.6), boşanmış olanların 93 (%30.9) olduğu; anne babası evli olan erkeklerin 53 (%17.6), boşanmış olanların 75 (%24.9) olduğu görülmektedir.

Ölçek puanlarının aile durumuna göre tanıtıcı istatistik değerleri ve karşılaştırma sonuçları Tablo 4.3.'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve Aile Durumuna Göre Tanıtıcı İstatistik Değerleri ve Karşılaştırma Sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	Aile Durumu	N	X	Ss	Sd	P
Sosyal Destek Düzeyleri	Kız	Evli	80	168,29	18,44	2,06	0,343 ^{ÖD}
		Boşanmış	93	165,41	21,01	2,18	(t=0,950)
	Erkek	Evli	53	162,83	18,47	2,54	0,466 ^{ÖD}
		Boşanmış	75	163,72	20,33	2,35	(t=0,730)
Öz Yeterlik Düzeyleri	Kız	Evli	80	66,86	12,44	1,39	0,948 ^{ÖD}
		Boşanmış	93	66,73	13,97	1,45	(t=0,065)
	Erkek	Evli	53	70,74	11,24	1,54	0,920 ^{ÖD}
		Boşanmış	75	70,48	15,84	1,83	(t=0,101)

^{ÖD}, istatistiksel olarak önemli değildir (p>0,05).

Ergenlerin cinsiyetleri ile aile durumlarına göre öz yeterlik ve sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p>0,05).

4.1.2. Ergenlerin Anne Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgiler

Ergenlerin anne eğitim durumlarını gösteren bilgiler Tablo 4.4.'te verilmiştir.

Tablo 4.4. Ergenlerin Anne Eğitim Durumlarının Dağılımları

Anne Eğitim Durumu	Aile Durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	Evli	9	3.0
	Boşanmış	14	4.7
Okur-yazar	Evli	10	3.3
	Boşanmış	12	4.0
İlkokul	Evli	57	18.9
	Boşanmış	61	20.3
Ortaokul	Evli	28	9.3
	Boşanmış	36	12.0
Lise	Evli	20	6.6
	Boşanmış	39	13.0
Üniversite	Evli	4	1.3
	Boşanmış	10	3.3
Yüksek lisans/Doktora	Evli	0	0
	Boşanmış	1	.3

Tablo 4.4.'te ergenlerin anne eğitim düzeylerinin dağılımları; okur-yazar değil olan 23 (%7.7), okur-yazar olan 22 (%7.3), ilkokul mezunu 118 (%39.2), ortaokulu mezunu 64 (%21.3), lise mezunu 59 (%19.6), üniversite mezunu 14 (%4.7), yüksek lisans/doktora mezunu 1 (% .3) olarak görülmektedir. Tablo 4.4.'te görüldüğü gibi ergenlerin annelerinin eğitim durumlarının ilkokul ve ortaokul mezunu olarak 182 (%60.5) örneklemin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Anne eğitim durumu ile aile durumu birlikte değerlendirildiğinde örneklemin; okur yazar olmayan ve evli 9 (%3.0), boşanmış 14 (%4.7), okur yazar ve evli olan 10 (%3.3), boşanmış 12 (%4.0), ilkokul mezunu ve evli 57 (%18.9), boşanmış 61 (%20.3), ortaokul mezunu ve evli 28 (%9.3), boşanmış 36 (%12.0), lise mezunu ve evli 20 (%6.6), boşanmış 39 (%13.0), üniversite mezunu ve evli olan 4 (%1.3), boşanmış 10 (%3.3), yüksek lisans/doktora mezunu ve boşanmış 1 (%0.3), olduğu görülmektedir.

Ölçek puanlarının anne eğitim durumuna göre tanıtıcı istatistik değerleri ve karşılaştırma sonuçları Tablo 4.5.'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Ölçek Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Tanıtıcı İstatistik Değerleri ve Karşılaştırma Sonuçları

Ölçekler	Anne Eğitim Durumu	N	X	Ss	Sd	Min.	Maks	P
	Okur-yazar değil	23	164,87	25,17	5,25	107,00	205,00	
Sosyal Destek Düzeyleri	Okur-yazar	22	161,55	20,33	4,33	127,00	195,00	0,652 ^{öD} (F=0,663)
	İlkokul	118	165,03	19,82	1,82	113,00	204,00	
	Ortaokul	64	168,30	17,11	2,14	121,00	198,00	
	Lise	59	165,47	18,11	2,36	123,00	201,00	
	Üniversite	15	160,13	26,37	6,81	115,00	198,00	
Öz Yeterlik Düzeyleri	Okur-yazar değil	23	67,83	14,49	3,02	31,00	105,00	
	Okur-yazar	22	67,55	13,95	2,97	42,00	95,00	0,958 ^{öD} (F=0,211)
	İlkokul	118	68,63	14,11	1,30	29,00	99,00	
	Ortaokul	64	67,28	13,71	1,71	41,00	99,00	
	Lise	59	69,63	12,55	1,63	43,00	95,00	
	Üniversite	15	68,80	15,12	3,90	42,00	99,00	

^{öD}, istatistiksel olarak önemli değildir (p>0,05)

Ergenlerin anne eğitim durumları ile aile durumlarına göre öz yeterlik ve sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p>0,05).

4.1.3. Ergenlerin Baba Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgiler

Ergenlerin baba eğitim durumlarını gösteren bilgiler Tablo 4.6.'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Ergenlerin Baba Eğitim Durumlarının Dağılımları

Baba Eğitim Durumu	Aile Durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	Evli	3	1.0
	Boşanmış	0	0
Okur-yazar	Evli	4	1.3
	Boşanmış	14	4.7
İlkokul	Evli	53	17.6
	Boşanmış	49	16.3
Ortaokul	Evli	30	10
	Boşanmış	50	16.6
Lise	Evli	32	10.6
	Boşanmış	39	13.0
Üniversite	Evli	11	3.7
	Boşanmış	14	4.7
Yüksek lisans/Doktora	Evli	0	0
	Boşanmış	2	.7

Tablo 4.6.'da ergenlerin baba eğitim düzeylerinin dağılımları; okur-yazar değil olan 3 (%1.0), okur-yazar olan 18 (%6.0), ilkokul mezunu 102 (%33.9), ortaokulu mezunu 80 (%26.6), lise mezunu 71 (%23.6), üniversite mezunu 25 (%8.3), yüksek lisans/doktora mezunu 2 (%.7) olarak görülmektedir. Tablo 4.6.'da görüldüğü gibi ergenlerin babalarının eğitim durumlarının ilkokul ve ortaokul mezunu olarak 182 (%60.5) örneklemin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Baba eğitim durumu ile aile durumu birlikte değerlendirildiğinde örneklemin; okur yazar olmayan ve evli 3 (%1.0), okur yazar ve evli olan 4 (%1.3), boşanmış 14 (%4.7), ilkokul mezunu ve evli 53 (%17.6), boşanmış 49 (%16.3), ortaokul mezunu ve evli 30 (%10), boşanmış 50 (%16.6), lise mezunu ve evli 32 (%10.6), boşanmış 39 (%13.0), üniversite mezunu ve evli olan 11 (%3.7), boşanmış 14 (%4.7), yüksek lisans/doktora mezunu ve boşanmış 2 (%0.7), olduğu bulunmuştur.

Ölçek puanlarının baba eğitim durumuna göre tanıtıcı istatistik değerleri ve karşılaştırma sonuçları Tablo 4.7.'de verilmiştir.

Tablo 4.7. Ölçek Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Tanıtıcı İstatistik Değerleri ve Karşılaştırma Sonuçları

Ölçekler	Anne Eğitim Durumu	N	X	Ss	Sd	Min.	Maks	P
	Okur-yazar değil	3	173,33	17,62	10,17	157,00	192,00	
Sosyal Destek Düzeyleri	Okur-yazar	18	164,50	19,94	4,70	128,00	197,00	0,845ÖD (F=0,450)
	İlkokul	102	165,56	20,17	2,00	114,00	205,00	
	Ortaokul	80	167,46	18,53	2,07	121,00	202,00	
	Lise	71	162,97	20,81	2,47	107,00	204,00	
	Üniversite	25	163,92	20,12	4,02	115,00	198,00	
	YL./DR.	2	160,50	19,09	13,50	147,00	174,00	
Öz Yeterlik Düzeyleri	Okur-yazar değil	3	67,00	12,49	7,21	53,00	77,00	
	Okur-yazar	18	68,22	14,47	3,41	42,00	93,00	0,747ÖD (F=0,579)
	İlkokul	102	69,83	14,67	1,45	29,00	105,00	
	Ortaokul	80	67,21	12,71	1,42	41,00	99,00	
	Lise	71	68,45	13,11	1,56	31,00	99,00	
	Üniversite	25	65,84	14,68	2,94	42,00	99,00	
	YL./DR.	2	77,50	12,02	8,50	69,00	86,00	

ÖD, istatistiksel olarak önemli değildir ($p>0,05$)

Ergenlerin baba eğitim durumları ile aile durumlarına göre öz yeterlik ve sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

4.1.4 Ergenlerin Ailelerinin Ekonomik Gelir Durumlarına İlişkin Bilgiler

Ergenlerin ekonomik gelir durumlarını gösteren bilgiler Tablo 4.8.'de verilmiştir.

Tablo 4.8. Ergenlerin Ailelerinin Ekonomik Durumlarının Dağılımları

Ailenin Gelir Durumu	Aile Durumu	Sayı	%
Düşük	Evli	12	4.0
	Boşanmış	20	6.6
Orta	Evli	113	37.5
	Boşanmış	139	46.2
Yüksek	Evli	8	2.7
	Boşanmış	9	3.0

Tablo 4.8.'de Ergenlerin ebeveynlerinin ekonomik gelir durumlarına bakıldığında ekonomik durumlarını düşük olarak gören 32 (%10.6), orta olarak gören 252 (%83.7), yüksek olarak gören 17 (%5.7) öğrenci bulunmaktadır. Tablo 4.8.'den anlaşıldığı üzere ergenlerin çoğunluğunun ekonomik gelirlerini orta olarak değerlendirdiği bulunmuştur. Ergenlerin algıladıkları ekonomik durumları ile aile

durumlarına birlikte bakıldığında, ekonomik durumlarını düşük olduğunu düşünen ebeveynleri evli 12 (%4.0), boşanmış 20 (%6.6), ekonomik durumlarını orta olarak değerlendiren ebeveynleri evli 113 (%37.5), ebeveynleri boşanmış 139 (%46.2) ve yüksek görenler ile evli olanlar 8 (%2.7), boşanmış olanlar 9 (%3.0) olduğu ortaya çıkmıştır.

Ölçek puanlarının gelir durumuna göre tanıtıcı istatistik değerleri ve karşılaştırma sonuçları tablo 4.9.'da verilmiştir.

Tablo 4.9. Ölçek Puanlarının Gelir Durumuna Göre Tanıtıcı İstatistik Değerleri ve Karşılaştırma Sonuçları

Ölçekler	Ailenin Ekonomik Durumu	N	X	Ss	Sd	Min.	Maks	P
Sosyal Destek Düzeyleri	Düşük	32	161,31	20,30	3,59	114,00	196,00	0,463ÖD (F=0,771)
	Orta	252	165,87	19,55	1,23	107,00	205,00	
	Yüksek	17	164,41	22,04	5,34	132,00	198,00	
Öz Yeterlik Düzeyleri	Düşük	32	65,13	14,21	2,51	42,00	98,00	0,323ÖD (F=1,135)
	Orta	252	68,69	13,72	0,86	29,00	105,00	
	Yüksek	17	70,29	12,39	3,01	52,00	99,00	

ÖD, istatistiksel olarak önemli değildir ($p>0,05$)

Ergenlerin ailelerinin ekonomik durumları ile aile durumlarına göre öz yeterlik ve sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

4.1.5. Ergenlerin Algıladıkları Akademik Durumlarına İlişkin Bilgiler

Ergenlerin algıladıkları akademik durumlarını gösteren bilgiler Tablo 4.10.'da verilmiştir.

Tablo 4.10. Ergenlerin Algıladıkları Akademik Başarı Durumlarının Dağılımları

Akademik Başarı	Aile Durumu	Sayı	%
Kötü	Evli	5	1.7
	Boşanmış	22	7.3
Orta	Evli	81	26.9
	Boşanmış	114	37.9
İyi	Evli	46	15.3
	Boşanmış	32	10.6

Tablo 4.10.'da görüldüğü gibi ergenlerin algıladıkları akademik durumlarını kötü olarak değerlendiren 27 (%9.0), orta olarak değerlendiren 195 (%64.8) ve iyi

olarak değerlendiren 78 (%25.9) öğrenci bulunmaktadır. Araştırmaya katılan ergenlerin ağırlıklı çoğunluğunun algıladıkları akademik başarı durumlarını orta olarak gördüğü anlaşılmıştır. Tabloda ergenlerin algıladıkları akademik düzeyleri ile aile durumlarına bakıldığında, akademik durumlarını kötü olarak değerlendiren ebeveynleri evli 5 (%1.7), boşanmış 22 (%7.3), orta olarak nitelendiren ebeveynleri evli 81 (%26.9), boşanmış 114 (%37.9) ve akademik durumunu iyi olarak algılayan ebeveynleri evli 46 (%15.3), boşanmış 32 (%10.6) olduğu anlaşılmaktadır.

Ölçek puanlarının akademik duruma göre tanıtıcı istatistik değerleri ve karşılaştırma sonuçları Tablo 4.11.'de verilmiştir.

Tablo 4.11. Ölçek Puanlarının Akademik Başarı Durumuna Göre Tanıtıcı İstatistik Değerleri ve Karşılaştırma Sonuçları

Ölçekler	Ailenin Ekonomik Durumu	N	X	Ss	Sd	Min.	Maks	P
Sosyal Destek Düzeyleri	Kötü	27	153,22B	21,17	4,07	107,00	191,00	0,000*** (F=8,296)
	Orta	195	164,84A	19,12	1,37	113,00	205,00	
	İyi	78	170,63A	19,16	2,17	123,00	201,00	
Öz Yeterlik Düzeyleri	Kötü	27	58,11C	11,61	2,23	31,00	75,00	0,000*** (F=17,32)
	Orta	195	67,36B	13,47	0,96	29,00	105,00	
	İyi	78	74,38A	12,25	1,39	42,00	99,00	

***, istatistiksel olarak önemlidir ($p < 0,001$)

Ortak harfi olmayan ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir ($p < 0,05$). Ergenlerin algıladıkları akademik durumları ile öz yeterlik ve sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p < 0,001$). Sosyal destek düzeyleri akademik başarısına göre karşılaştırıldığında akademik başarısı kötü olanların sosyal destek düzeyleri de düşüktür ($p < 0,05$). Yine öz yeterlilik ile akademik başarı karşılaştırıldığında, öz yeterlilik akademik başarıya göre değişmektedir ($p < 0,05$).

4.1.6. Ergenlerin Ebeveynlerinin Ayrılık Sürelerinin Dağılımlarına İlişkin Bilgiler

Ergenlerin eleyenlerinin ayrılık sürelerinin dağılımlarına ilişkin bilgiler Tablo 4.12.'de verilmiştir.

Tablo 4.12. Ergenlerin Ebeveynlerinin Ayrılık Sürelerine Göre Dağılımları

Tanımlayıcı özellikler	Sayı	%
Ayrılık Süresi		
0'den 10 yıla kadar	123	73.21
10 yıl ve üstü	45	26.78

Tablo 4.12.'de ergenlerin ebeveynlerinin ayrılma sürelerinin yoğunlaşma aralıkları, süresi 0'dan 10 yıla kadar olan 123 (%73.21), 10 yıl ve üstü olan ise 45 (%26.78) olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerinin ayrılma sürelerine bakıldığında 0 ile 10 yıl arasında kümelendiği görülmüştür. Yapılan istatistiki değerlendirmede Ayrılık süresi ile sosyal destek düzeyleri ve öz yeterlilik arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

5.BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Araştırmanın bağımsız değişkenleri cinsiyet, anne baba eğitim durumu, ebeveyn ekonomik durumu, algılanan akademik başarı ve ebeveynlerin ayrılık süresidir. Değişkenler duygusal öz yeterlik, sosyal öz yeterlik, akademik öz yeterlik; aileden alınan sosyal destek, arkadaştan alınan sosyal destek ve öğretmenden alınan sosyal destek düzeyleri ile ebeveynlerinin boşanma durumuna ilişkin bulgular doğrultusunda tartışılmıştır.

5.1. Ergenlerin Ebeveynlerinin Boşanma Durumuna Göre Sosyal Destek Düzeyleri ve Öz Yeterlik Düzeylerinin Tartışılması

Ergenlerin sosyal destek puanları ve öz yeterlik puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen veriler, ebeveynlerinin evli ve boşanmış olmalarına bağlı olarak değişmediğini göstermektedir. Benzer olarak yapılan çalışmalarda ebeveynlerin boşanma durumlarına göre öz yeterlilik ve sosyal destek düzeylerinin farklılaşmadığı belirlenmiştir (Akdoğan, 2012; Amato, 1986; Lomb 1986; Telef 2011). Diğer taraftan Akyol (2013) yaptığı araştırmada ebeveynlerinin boşan durumlarına göre ergenlerin sosyal destek düzeyinin farklılaşmadığını tespit etmiş fakat alt boyutlar olarak aile destek düzeylerinin farklılaştığını, arkadaş ve öğretmen sosyal destek düzeyinde ise bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Bu durum boşanma yerine birlikte yaşamayı tercih eden ailelerin yaşadığı çatışmalı aile ortamının etkileri olabileceği gibi boşanma sonrası olumlu ve çatışmasız boşanmış aile ortamları da farkın olmamasını etkilemiş ekinde açıklanabilir. Şirvanlı (1998) ergenler üzerinde yaptığı araştırmada çatışmasız aile ortamındaki ergenlerin daha fazla sosyal destek algıladıklarını ve sosyal destek düzeyleri ile sorun, depresyon ve kaygı düzeylerinin ilişkili olduğunu bulmuştur. Buna göre ergenlerin sosyal destek sağlayıcıları ile öz yeterlilik düzeylerini oluşturma ve korumada ebeveynlerin boşanmalarının etkili olmadığı düşünülebilir. Örneklemin anne baba eğitim durumlarının ilkökul ile ortaokul düzeyinde yoğunlaşmasının yanı sıra ailelerin algılanan ekonomik durumlarının da orta düzeyde yoğunlaşması ergenlerin sosyal destek düzeyleri ve öz yeterlik düzeylerinin ebeveynlerinin

boşanma durumlarına göre değişmemesinde etkili olduğu düşünülebilir.

5.1.1. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Destek Düzeyleri ve Öz Yeterlik Düzeylerinin Tartışılması

Araştırmadan elde edilen bulgular, ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış ergenlerin cinsiyet değişkenine göre sosyal destek ve öz yeterlilik düzeylerinin değişmediğini göstermektedir. Benzer olarak Akdoğan (2012) yaptığı araştırmada ergenlerin anne-baba boşanma durumları ile cinsiyet değişkenine göre algıladıkları sosyal destek düzeylerinin değişmediğini bulmuştur. Ayrıca Ustabaş da (2011) 8.sınıf öğrencilerinin aileden aldıkları sosyal destek düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Karataş ve Uzun (2016) ise öz yeterlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Diğer taraftan Karataş (2012) araştırmasında cinsiyetleri ve sınıf düzeyleri yönünden ergenlerin algıladıkları sosyal destek ve sürekli kaygı puanlarının cinsiyet değişkenine göre, arkadaştan alınan sosyal destek, öğretmenden alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek puanlarının kız öğrencilerde, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Başka bir araştırmada Johnsonn (2011) okula bağlanma ve akademik öz yeterlik düzeylerini kişisel değişkenler açısından incelemiş ve cinsiyet değişkenine göre akademik öz yeterliklerinin kızlar lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını belirlemiştir. Farklı olarak Satıcı (2013) ise üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterliliklerini bazı değişkenler açısından incelemiş ve cinsiyetlerine göre akademik öz yeterlik düzeylerinde anlamlı bir ilişki bulmuş ve bu durumu erkeklerin akademik öz yeterlilik düzeylerinin kızların akademik öz yeterlik düzeylerinden daha yüksek olmasına bağlamıştır. Buna göre ergenlerin ebeveynlerinin boşanmaları durumunda öz yeterlilik ve sosyal destek düzeylerinin koruyucu ve destekleyici çalışmalarında cinsiyet değişkeninin etkili olmadığı düşünülebilir.

5.1.2. Ergenlerin Anne Eğitim Durumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Anne eğitim durumlarının ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış ergenlerin sosyal destek düzeyleri ile öz yeterlik düzeyleri üzerinde etkili olmadığı araştırmanın sonucunda bulunmuştur. Benzer olarak Deniz (2015), duygusal öz

yeterlik ve sürekli kaygı ortalamaları ile anne eğitim düzeyleri arasında ilişki olmadığını bulmuştur. Ayrıca ebeveynlerinin boşanma durumlarına göre ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelendiği bir araştırmada, anne eğitim durumu ile anne-babanın boşanma durumlarının ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir (Akdoğan, 2012). Bir diğer araştırmada ise anne-baba eğitim durumları ile anne-baba boşanma durumlarının çocukların okul başarı ortalamalarının üzerindeki etkisi birlikte ele alınmış ve anne-baba eğitim durumları ile anne-baba boşanma durumlarının çocukların okul başarı ortalamaları üzerinde anlamlı düzeyde etkisi olmadığı ortaya konulmuştur (Karakuş, 2003). Farklı olarak Kamin (2009), üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, anne eğitim durumları ile öğrencilerin standart test puanları, lisedeki notları, fakülte'deki ders etkileşimleri ve akademik öz yeterlik düzeyleri arasında pozitif ilişki bulmuştur.

Sonuç olarak, anne-baba boşanma durumları ile anne eğitim düzeylerinin sosyal destek ve öz yeterlilik üzerinde etkili olmadığı değerlendirilmesi yapılabilir.

5.1.3. Ergenlerin Baba Eğitim Durumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada elde edilen bilgilere göre ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış ergenlerin baba eğitim durumunun, ergenlerin öz yeterlik ve sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkisi olmadığı tespit edilmiştir. Benzer olarak Akdoğan (2012) anne babası boşanmış veya boşanmamış olan ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri üzerine yapmış olduğu araştırmada, baba eğitim durumu ile anne-babanın boşanma durumlarının ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Diğer bir araştırmada da ergenlerin duygusal öz yeterlik ve sürekli kaygı ilişkisi incelenmiş ve baba öğrenim durumunun genel duygusal öz yeterliliğe ve sürekli kaygı durumuna etkisi olmadığı bulunmuştur (Deniz, 2015). Uzun' da (2016) yaptığı çalışmada baba öğrenim durumu ile akademik öz yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yapılan farklı bir araştırmada ise, lise öğrencilerinin ebeveynlerinin boşanma durumu ve baba eğitim seviyesi etkileşiminin (ortak etki) sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade stilleri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Fiyakalı, 2008). Buna göre baba

öğrenim düzeyinin ergenlerin sosyal destek hissetmelerinde ve öz yeterlik düzeylerini arttırmada ve korumada, etkili olmadığı yargısına ulaşılabilir.

5.1.4. Ergenlerin Ebeveynlerinin Ekonomik Gelir Durumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma bulguları anne-babası boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerin algıladıkları ekonomik durumların öz yeterlik ve sosyal destek düzeylerini etkilemediğini göstermektedir. Benzer olarak Deniz (2015) ergenlerin genel duygusal öz yeterlik ve sürekli kaygı puanlarının ebeveynlerinin algıladıkları ekonomik durumlara göre değişmediğini bulmuştur. Başka bir çalışmada Aksu (2015) akademik öz yeterlik puanları ile öğrencilerin gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemiştir. Farklı olarak Millburg (2009) 16 lise öğrencisiyle nitel olarak gerçekleştirdiği çalışmada, yalnızca 2 öğrencide ebeveynlerinin ekonomik durumları ile akademik öz yeterlilikleri arasında olumlu etki olduğunu ve 2 öğrenci de ise olumsuz etkileme gerçekleştiğini belirlemiştir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada ise ailenin algılanan ekonomik durumuna göre akademik öz yeterlik düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Ailenin algılanan ekonomik durumunu iyi olarak gören öğrencilerin akademik öz yeterlik düzeyleri en yüksek, yoksul olarak algılayan öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri en düşük bulunmuştur (Satıcı, 2013). Ayrıca Hughes ve Chen'de (2011) ebeveynlerini sosyo-ekonomik durum olarak yüksek algılayan çocukların öz yeterlik düzeylerinin, düşük algılayanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Yukarıda ailenin ekonomik durumun öz yeterlik ve sosyal desteğe etkisi ile ilgili farklı araştırmalar belirtilmiştir. Araştırmaya göre ise ebeveynlerinin boşanma durumlarına göre ekonomik durumun ergenlerin öz yeterlik ve sosyal destek algısına etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

5.1.5. Ergenlerin Algıladıkları Akademik Başarı Durumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Ebeveynlerinin boşanma durumları ile algıladıkları akademik durumlarının ergenlerin sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerini etkilemediği tespit edilmiştir. bu sonuçlar değerlendirildiğinde ebeveynlerin boşanma durumlarının öğrencilerin

akademik başarı düzeylerini olumsuz olarak etkilemediğini gösteren diğer araştırmalar ile aynı doğrultuda olduğunu göstermektedir. Telef (2011) ergenlerin öz yeterlik düzeylerini bazı demografik değişkenlere göre değişip değişmediğini ortaya koymak için yaptığı araştırmasında, 544 lise öğrencisini değerlendirmiştir. Araştırmanın sonucunda ebeveynlerin evli ve boşanmış olmalarına göre akademik öz yeterlik ile sosyal öz yeterlik düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Başka bir araştırmada anne babası boşanmış olan çocukların depresyon düzeyleri ile okul başarı düzeyleri arasında negatif yönde ilişki olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Karakuş, 2003). Farklı olarak yapılan araştırmada ise Joo, Bong ve Choi (2000) öğrencilerin akademik öz yeterlik algılarının sınav puanlarını anlamlı bir şekilde yordadığını bulmuşlardır. Araştırmaya göre öğrencilerin akademik öz yeterlik düzeyleri arttıkça sınav puanlarının da arttığı ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde Ustabaş (2011) 8.sınıf öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmasında anne ve babası boşanmamış olan öğrencilerin öğretmenlerinden aldıkları sosyal destek algı düzeylerinin anne ve babası ayrı olanlara göre daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Cutrano, Cole, Colengo, Assouline ve Russell (1994), öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ve anne babalarından aldıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, anne ve babadan aldıkları sosyal destek düzeyleri ile akademik başarı düzeyleri arasında olumlu bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Landsford (2009) ise ebeveynleri birlikte olmayan çocukların ebeveynleri birlikte olan çocuklara göre daha fazla dışa dönük davranış ve içselleştirme sorunu, daha düşük akademik başarı ve daha fazla sosyal ilişki sorunları olduğunu ortaya çıkarmıştır. Buna göre ebeveynlerinin boşanma durumlarıyla ergenlerin algıladıkları akademik başarılarının sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerini etkilemediği sonucuna ulaşılabilir.

5.1.6. Ergenlerin Ebeveynlerinin Ayrılık Sürelerinin Dağılımlarına İlişkin Bulguların tartışılması

Araştırmadan elde edilen bilgiler değerlendirildiğinde, ergenlerin sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerinin ebeveynlerinin ayrılık sürelerinden etkilenmediği belirlenmiştir. Benzer olarak Akdoğan'ın (2012) yapmış olduğu araştırmada, anne babanın boşanma olayının gerçekleşmesinin üstünden geçen süre ile ergenlerin

algıladıkları sosyal destekleri düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bir diğer araştırmada Öztürk (2006) ebeveynleri boşanma durumlarına göre çocukların kaygı düzeyleri ile benlik saygılarını boşanma süresine göre değerlendirmiş ve aralarında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Benzer olarak Karakuş (2003) anne-baba boşanma sürelerinin çocukların okul başarısı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çocukların akademik başarı ortalamalarının ebeveynlerinin ayrılık sürelerinden etkilenmediğini ortaya koymuştur. Diğer taraftan Kurt (2013) ebeveynleri boşanmış olan ergenlerin yılmazlık seviyeleri, stresle başa çıkma stratejileri, benlik saygıları ve psikolojik belirtileri üzerine çalışmıştır. Araştırmada benlik saygıları ve yılmazlık seviyeleri ile ayrılık süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunurken dış yardım başa çıkma tarzı, aktif planlama başa çıkma tarzı ve psikolojik belirtiler ile anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Bu bulgu boşanma süresi arttıkça yılmazlık seviyelerinde ve benlik saygılarında artış olduğunu göstermektedir. Ayrılık süresi arttıkça çocukların boşanma algısının olumlu yönde değiştiği ve ebeveynlere karşı duyulan kızgınlık duygusunun azaldığı ortaya çıkmıştır (Walsh ve Stolberg 1989). Buna göre ergenlerin ebeveynlerinin boşanmalarından sonra geçen süre ile ergenlerin sosyal destek ve öz yeterlik duyguları arasında bir ilişki olamadığı sonucuna ulaşılabılır.

Sonuç

Bu bölümde, araştırmanın sonucunda elde edilen bulguların genel bir özeti bulunmaktadır. Daha sonra, bulgular doğrultusunda psikolojik danışmanlara ve diğer ruh sağlığı hizmeti veren uygulayıcılara sosyal destek ile öz yeterlilik değişkeni ile ilgili öneriler sunulmuştur. Sonuç olarak;

- Ergenlerin sosyal destek puanları ve öz yeterlik puanlarının, ailelerinin evli ve boşanmış olmalarına bağlı olarak değişmediği,
- Sosyal destek düzeyleri ve öz yeterlik düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre değişmediği,
- Ebeveynlerinin boşanma durumlarına ve anne eğitim durumuna göre ergenlerin sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerinin değişmediği,

- Ebeveynlerinin boşanma durumlarına ve baba eğitim durumuna göre ergenlerin sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerinin değişmediği,
- Ebeveynlerinin boşanma ve algıladıkları ekonomik durumlarına göre sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerinin etkilenmediği,
- Ebeveynlerinin boşanma durumlarına ve algıladıkları akademik başarılarına göre sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerinin etkilenmediği,
- Ebeveynlerinin boşanma sürelerine göre sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerinin değişmediği bulunmuştur.

Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler sıralanabilir;

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ailelerin boşanma durumları sonucunda çocukların öz yeterlik ve sosyal destek düzeyleri yerine diğer gelişim alanlarını değerlendirmesi faydalı olacaktır,
- Örneklem grubunun orta gelir durumu ile ilkökul-ortaokul eğitim düzeyinde olduğu yapılacak diğer araştırmalarda daha düşük yada üst gelir grupları ve eğitim düzeyi düşük veya yüksek olması dikkate alınmalıdır,
- Bireylerin öz yeterliklerini koruma ve geliştirme çalışmalarında ebeveynlerinin boşanma veya boşanmama durumu yerine bireylerin öz yeterlik düzeylerinin geliştirilmesinin faydalı olacaktır,
- Bireylerin sosyal destek sağlayıcılarını genişletmek ve kuvvetlendirmek için yapılacak etkinliklerde ebeveynlerinin boşanma durumlarını seçici bir özellik olarak değerlendirmemelidir,
- Eğitimde ya da psikolojik sağaltım verilen hizmetlerde öğrenciler sosyal bağlamlarından ayrı olarak değil; aile, arkadaş ve öğretmenleriyle bir bütün olarak düşünülmeli ve gerekli planlamalar ve düzenlemeler bu doğrultuda yapılmalıdır,
- Ebeveynleri boşanmış öğrencilerin akademik öz yeterlilikleri ile ilgili ülkemizde yeterince çalışma bulunmamaktadır, bu konuda özellikle deneysel araştırmalara yer verilmelidir,

- Öğrencilerin sosyal destek ağlarının öğretmen, arkadaş ve aileden oluştuğu ve yapılacak çalışmalarda okul psikolojik danışmanlarının bu üç unsuru dikkate alarak etkinlik oluşturmaları ve katılımlarını arttırmaları etkili olacaktır,
- Öğrencilerin öz yeterliliklerinin duygusal, sosyal ve akademik öz yeterlilikten oluştuğu için öz yeterlik düzeylerini geliştirme ve koruma çalışmalarında bu üç alan hedef olarak alınmalıdır,
- İleride yapılacak olan çalışmalarda ebeveynlerinin boşanma durumları yerine, ergenlerin öz yeterlik düzeyleri ile sosyal destek düzeylerindeki eksiklikler dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, S. D. (2012). *Anne Babası Boşanmış Ve Boşanmamış Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (333571)
- Akkapulu, E. (2005). *Ergenlerin Sosyal Yetkinlik Beklentisini Yordayan Bazı Değişkenler* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (205907)
- Aksüllü, N. (2002). *Kurumda Ve Evde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Algılanan Sosyal Destek Faktörleri İle Depresyon Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (115692)
- Akyol, S. U. (2013). *Boşanmış Ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık, Yaşam Doyumu, Sosyal Destek Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (357111)
- Aksu, N. (2015). *Lise Öğrencilerinin Akademik Öz Yeterlik, Sosyal İlişki unsurları İle Suça Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (439982)
- Albal, E. (2009). *Depresyonla başa çıkmada öz yeterlik ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (247464)
- Altuntaş, G. (2012). *Boşanmış Ebeveynler İle Boşanmamış Ebeveynlerin Lise Birinci, İkinci Ve Üçüncü Sınıflarında Okuyan Çocuklarının Sürekli Öfke Ve Öfke İfade Tarzı, Benlik Saygısı Ve Anksiyete Düzeylerinin Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (326156)
- Amato, P. R. (1986). Marital Conflict, The Parent- Child Relationship And Child Self-E-Esteem, *Family Relations*, 35 (3), 403-410. Doi: 10.2307/584368
- Amato, P. R., ve Keith, B. (1991). Parental Divorce And The Weil-Being Of Children: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*, 110 (1), 26-46.

- Amato, P. R. (2005). The Impact Of Family Formation Change On The Cognitive, Social, And Emotional Well-Being Of The Next Generation. *Future Child*, 15(2), 75-96.
- Armum, P., ve Chellappan, K. (2015). Social And Emotional Self-Efficacy Of Adolescents: Measured And Analysed Interdependencies Within And Across Academic Achievement Level. *International Journal of Adolescence and Youth*, Doi:10.1080/02673843.2015.1067894
- Bacanlı, H. (2010). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Banaz, M. (1992). *Lise Öğrencilerinde Sosyal Destek Kaynakları Ve Stres İle Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (36949)
- Bandura, A., ve Adams, N., E. (1977). Analysis Of Self-Efficacy Theory Of Behavioral Change. *Cognitive Theory and Research*, 1 (4), 287-310.
- Bandura, A. (1982). Self-Efficacy Mechanism İn Human Agency. *American Psychologist*, 37 (2), 122-147, Doi:10.1037/0003-066X.37.2.122
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations Of Thought And Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1993). Perceived Self-Efficacy İn Cognitive Development And Functioning. *Educational Psychologist*, 28 (2), 117–148.
- Bandura, A. (1994). Self- Efficacy. In V.S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia Of Human Behavior*, 4, 71-81. New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], *Encyclopedia of mental health*. San Diego: Academic Press, 1998).
- Bandura, A. (1999). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Asian Journal of Social Psychology*, 2(1), 21-41, Doi:10.1146/annurev.psych.52.1.1
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Cappara, G. V., ve Pastorelli, C. (2001). Self-Efficacy Beliefs As Shapers Of Children's Aspirations And Career Trajectories. *Child Development*, 72 (1), 187-206.

- Battal, A. (2008). Boşanma sebepleri, *T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü*, İstanbul.
- Biçer, E. (2009). *Parçalanmış Ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Atılganlık Ve Sosyal Yetkinlik Beklenti Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (241501)
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyükşahin, G. (2009). *Boşanmış Ve Boşanmamış (tam) Ailelerden Gelen 11-13 Yaş Arası Çocukların Anne Baba Tutumlarını Algılama Biçimlerinin Sosyal Uyum Düzeyleri İle İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (250363)
- Caprara, G. V., Pastorelli, C., Regalia, C., Scabini, E., Bandura, A. (2005). Impact Of Adolescent's Final Self-Efficacy On Quality Of Family Functioning And Satisfaction, *Journal of Adolescence*, 15 (1), 71-97.
- Cobb, S. (1976). Social Support As A Moderator Of Life Stress. *Psychosomatic Medicine*, 38 (5), 300-314.
- Connolly, J. (1989). Social Self-Efficacy In Adolescence: Relations With Self-Concept, Social Adjustment, And Mental Health. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 21 (3), 258-269.
- Cutrano, C. E., Cole, V., Colengo, N., Assouline, S. G., ve Russell, D. W. (1994). Perceived Parental Social Support And Academic Achievement: An Attachment Theory Perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66 (2): 369-378.
- Çakır, Y., ve Palabıyıköğlü, R. (1993). Gençlerde Sosyal Destek- Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik Ve Gerçeklik Çalışması, *Kriz Dergisi*, 5 (1), 15-24.
- Demo, D. H., ve Acock, A. C. (1996). Family Structure, Family Process, And Adolescent Well-Being. *Journal of Research on Adolescence*, 6, 457-488.

- Derman, O. (2008, Mart). *Ergenlerde psikososyal gelişim*. Adolesan Sağlığı II., İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. Sempozyum Dizisi, 63, 19-21.
- Diong, S.M., Bishop, G.D., Enkelmann, H.C., Tong, E.M.W., Why, Y.P., Ang, J.C.H and Khader, M. (2005). Anger, Stress, Coping, Social Support And Health: Modelling The Relationships. *Psychology and Health*, 20 (4), 467–495.
- Dubow E.F., ve Ullman D.G. (1989) Assessing Social Support İn Elementary School Children: The Survey Of Children's Social Support. *J Clin Child Psychol*, 18(1): 52-64.
- Doğan, T., Karaman, N. G., Çoban, A. E., Çok, F. (2012). Ergenlerde Arkadaşlık İlişkilerinin Yordayıcısı Olarak Cinsiyet Ve Aileye İlişkin Değişkenler. *İlköğretim Online*, 11(4), 1010-1020.
- Dokur, M. ve Profeta, Y. (2006). *Aile ve çift terapisi*, Psikoloji Dizi, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Eker, D., Arkar, H., ve Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik Ve Güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12 (1), 17-25.
- Er, G. (2009). *Ailesi Parçalanmış Olan İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Akademik Sağlamlılık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (241417)
- Erol, R. Y. (2008). *Social Support (Perceived Vs. Received) As The Moderator Between The Relationship Of Stress And Health Outcomes: Importance Of Locus Of Control* (Master's Thesis). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (227609)
- Ferrari, J. R. ve Parker, J. T. (1992). High School Achievement, Self-Efficacy, And Locus Of Control As Predictors Of Freshman Academic Performance. *Psychologic Reports*, 71, 515-518.

- Fırıncıoğlu, H. (2005). *Adlerian Odaklı Grupla Psikolojik Danışmanın Öğrencilerin Sosyal Yetkinlik Beklenti Düzeyleri Üzerindeki Etkisine Yönelik Deneysel Bir Çalışma* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (189018)
- Fiyakalı, N. C. (2008). *Anne-Babası Boşanmış Ve Boşanmamış Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeyleri Ve Öfke İfade Tarzlarının Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Gilliam, C. M. (2006). *The Effects Of Rumination On Problem-Solving Self-Efficacy And Self-Efficacy For Controlling Upsetting Thoughts In The Context Of Depressive Symptoms* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Missouri, St. Louis.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri Ve Koruyucu Faktörler Üzerinde Bir Derleme Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (28), 113-128.
- Gottlieb, B.H. (2009). Social Support. In S.J. Lopez (Ed.), *The Encyclopedia Of Positive Psychology*. (913-916). West Sussex, United Kingdom: Willey-Blackwell.
- Gök, M. (2015). Bişkek Şehrindeki 9., 10. Ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarısını Etkileyen Bazı Faktörlerin Analizi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (1), 75-88.
- Gökler, I. (2007), “Çocuk Ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Türkçe Formunun Uyarlama Çalışması: Faktör Yapısı, Geçerlik Ve Güvenirliği”, *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14 (2), 90-99.
- Greene, R. (2002). Human Behavior Theory: A Resilience Orientation, in R. Greene (Ed.), *Resiliency: An integrated approach to practice, policy, and research*. (pp. 1-28). Washington, DC: NASW Press.
- Hughes, J. N. ve Chen, Q. (2011). Reciprocal Effects Of Student-Teacher And Student-Peer Relatedness: Effects On Academic Self Efficacy. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 32, 278–287.

- Jackson, A. P., ve Scheines, R. (2005). Single Mothers' Self-Efficacy, Parenting In The Home Environment And Children Development In The Two-Wave Study. *Social Work Research*, 29(1), 7–20.
- Johnson, K. F. (2011). *The Influence Of School Connectedness And Academic Self Efficacy On Self-Reported Norm Related Pro-Social Behavior* (Unpublished Doctoral Dissertation). Pennsylvania State University, Pennsylvania.
- Joo, Y. J., Bong, M., & Choi, H. J. (2000). Self-Efficacy For Self-Regulated Learning, Academic Self-Efficacy, And Internet Self-Efficacy In Web-Based Instruction, *Educational Technology Research and Development*, 48, 5-17.
- Kabaoğlu, F. (2011). *Anne-Babası Evli Ve Boşanmakta Olan Çocuk Ve Ergenlerin Anne Ve Babalarından Algıladıkları Kabul Veya Red Düzeyleri İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (296630)
- Kamin, M. (2009). *Academic Self-Efficacy For Sophomore Students In Living-Learning Programs* (Unpublished Master's Thesis). University of Maryland, Maryland.
- Karadağ, İ. (2007). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Sosyal Destek Kaynakları Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (206430)
- Karakuş, S. (2003). *Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi ve Okul Başarısına Yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (128156)
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Karataş, Z. (2012). Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Ve Sürekli Kaygı düzeylerinin İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (19), 257- 271.

- Karataş, Z. ve Uzun, K. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Genel Öz-Yetkinliğinin Yordayıcısı Olarak Endişenin Sonuçları Ve Kontrol Odağı. *Pegem AtıF İNdeksi, 0*, 615-626. doi:10.14527/9786053183563.037.
- Kızıldağ, S. (2009). *Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Boyun Eğici Davranışlar, Sosyal Destek* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (257069)
- Kızıldağ, Ö. ve Şendil, G. (2006). Evlilik Çatışması Ve Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin Bilişsel-Bağlamsal Çerçeve Açısından İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 26* (1), 1-20.
- Kurt, T. (2013). *Ebeveynleri Boşanmış Ergenlerin Yılmazlık, Benlik Saygısı, Başa Çıkma Ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Yılmazlığın Aracı Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (336125)
- Kuyucu, Y. (1999). *Ana-Babaları Boşanmış Ve Birlikte Yaşayan Lise Öğrencilerinin Uyum Sorunlarının Karşılaştırılması Üzerine Bir İnceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (89298)
- Kuyucu, Y. (2007). *Boşanmış Ailede Yetişen Ergenlerin Bilişsel Çarpıtmalarıyla Benlik Değeri Arasındaki İlişki* (Doktora Tezi). (211469)
- Korkmaz, İ. ve Diğerleri, *Gelişim Ve Öğrenme Psikolojisi*, PegemA Yayınları, Ankara, 2002.
- Landsford J.E. (2009). Parental Divorce And Children's Adjustment, *Perspective on Psychological Science, 4*(2): 140-152.
- Lopez, F. G. Ve Lent, R.W. (1991). Efficacy-Based Predictors Of Relationship Adjustment And Persistence Among College Students. *Journal Of College Student Development, 32*, 223-229.
- Lustig, J. L., Wolchik, S. A., & Braver, S. L. (1992). Social Support İn Chumpships And Adjustment İn Children Of Divorce, *American Journal of Community Psychology, 20*(3), 393-399.

- Lomb, B. H. (1986). Parental Discord Vs. Family Structure: Effects Of Divorce On The Self-Esteem Of Daughters. *Journal of Youth and Adolescence*, 15(1), 19-27.
- Malecki, C. K., ve Demaray, M. K. (2003). What Type Of Support Do They Need? Investigating Student Adjustment As Related To Emotional, Informational, Appraisal, And Instrumental Support. *School Psychology Quarterly*, 18(3), 231-252.
- McFarlane, A. H., Bellissimo, A. ve Norman, G. R. (1995). The Role Of Family And Peers In Social Self-Efficacy: Links To Depression In Adolescence. *American Journal of Orthopsychiatry*, 65(3), 402-410.
- Mengi, S. (2011). *Ortaöğretim 10. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Öz-Yeterlik Düzeylerinin Okula Bağlılıklar İle İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (350155)
- Millburg, S. N. (2009). *The Effects Of Environmental Risk Factors On At-Risk Urban High School Students' Academic Self-Efficacy* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Cincinnati, Ohio.
- Muris, P. (2001). A brief Questionnaire For Measuring Self-Efficacy In Youths. *Journal Of Psychopathology And Behavioral Assessment*, 23, 145–149.
- Özkan Deniz, B. (2015). *Ergenlerde Duygusal Öz-Yeterlik Ve Sürekli Kaygı İlişkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (395299)
- Öztürk S. (2006). *Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Pastorelli, C., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Rola, J., Rozasa, S. ve Bandura, A. (2001). The Structure Of Children's Perceived Self-Efficacy: A Cross National Study. *European Journal of Psychological Assessment*, 17(2), 87-97.

- Peterson, M. S., Lawman, H. G., Fairchild, A., Wilson, D. K., ve Horn, M. L. V. (2013). The Association Of Self-Efficacy And Parent Social Support On Physical Activity In Male And Female Adolescents. *Health Psychology*, 32(6), 666-674.
- Sakarya, Ö. (2013). *Ergenlerin Ruhsal Belirtileri ile Duygusal Öz-yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (342312)
- Satıcı, S. A., (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Akademik Öz-Yeterliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (331079)
- Schunk, D. H., & Meece, J. L. (2005). Self-Efficacy Development In Adolescence. *Self-Efficacy Beliefs Of Adolescents*, 5, 71-96
- Sönmez, F. (2001). *Anne-Babası Boşanmış Ergenlerle, Anne-Babası Boşanmamış Ergenlerin Benlik İmgelerinin Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (104987)
- Steinberg, L. (2007). Ergenlik. (Çev. Ed. F. Çok). Ankara: İmge Kitapevi.
- Şahin, M. (Ed.). (2009). Eğitimsel Bir Bakışla Öğrenme Teorileri (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Şencan, B. (2009). *Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyi İle Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (230582)
- Şirvanlı, D. (1998). *Eşler Arası Çatışma Ve Boşanmanın Farklı Yaş Ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış Ve Uyum Problemleri İle Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü* (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (73777)
- Stewart, T. ve Suldo, S. (2011). Relationships Between Social Support Sources And Early Adolescents's Mental Health: The moderating effect of student achievement level. *Psychology in the Schools*, 48(10), 1016-1033.

- Tahmassian, K. & Moghadam, N. J. (2011). Relationship between self-efficacy and symptoms of anxiety, depression, worry and social avoidance in a normal sample of students. *Iran J Psychiatry Behav Sci*, 5 (2), 91-8.
- Tardy, C. H. (1985). Social Support Measurement, *American Journal of Community Psychology*, 13(2), 187-202.
- Telef, B. (2011). *Öz-Yeterlikleri Farklı Ergenlerin Psikolojik Semptomlarının İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Telef, B. ve Karaca, R. (2011). Ergenlerin Öz-Yeterliklerinin Ve Psikolojik Semptomlarının İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 499-518.
- Torun, A. (1995). *Tükenmişlik, Aile Yapısı Ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme* (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (42311)
- Turner, A. E., Chandler, M., & Heffer, R. W. (2009). The Influence Of Parenting Styles, Achievement Motivation, And Self-Efficacy On Academic Performance In College Students. *Journal of College Student Development*, 50(3), 337-346.
- Türkarlan, N. (2007). Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri Ve Bunlarla Baş Etme Yolları. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*. 3(11), 99-108
- TÜİK (2017). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri. *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*. <http://www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24642>
- Ustabaş, S. (2011). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (290730)
- Uzun, K. (2016). *Akademik Öz Yeterliğin Yordayıcıları: Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Endişe İle İlgili Olumlu İnanç Ve Akademik Kontrol Odağı* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (457383)

- Yardımcı, F. ve Başbakkal, Z. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Öz-Yeterlik Düzeylerinin Ve Etkileyen Değişkenlerinin İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 27(2), 19-33.
- Yavuzer, H. (2005). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2005). Gençleri Anlamak. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi Güvenirliği Ve Geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.
- Yıldırım, İ. (1998). Akademik Düzeyleri Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Sosyal Destek Düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (9), 33-38.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Sınav Kaygısı Ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18: 167-176.
- Yıldırım, F. ve İlhan Ö. İ. (2010). Genel Öz-Yeterlilik Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikiyatr Dergisi*. 21(4), 301-308.
- Yılmaz, E.,Yılmaz, E. ve Karaca, F. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek Ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 18(2), 71-79.
- Yörükoğlu, A. (1990). Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı Ve Ruhsal Sorunlar. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Wall, J., Covell, K., ve MacIntyre, P. D. (1999). Implications Of Social Supports For Adolescents' Education And Career Aspirations. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 31(2), 63-71.
- Wallerstein, J.S. ve Kelly, J.B. (1980). Surviving the breakup: How children and parents cope with divorce. New York: Basic Books.
- Walsh, P.E. ve A.L. Stolberg. (1989). Parental And Environmental Determinants Of Children's Behavioral, Affective And Cognitive Adjustment To Divorce. *Journal of Divorce*, 12(2/3), 265-282.

EKLER

EK 1

Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu çalışma, liselerde okumakta olan liseli ergenlerin bazı kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Bilgi formu ve ölçeklere vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacaktır. İsim ve soy isminizi yazmanıza gerek yoktur. Bireysel değerlendirme yapılmayacak, verdiğiniz bilgiler ve cevaplar gizli tutulacaktır. Hiçbir ifadenin doğru veya yanlış cevabı yoktur. İfadelerde size uygun seçeneğin yanındaki paranteze (X) işareti koyunuz. Vereceğiniz içten cevaplarla bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunacaksınız. Cevaplarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Ufuk ÖZCAN

Psikolojik Danışman

1. Okulunuz:

2. Cinsiyetiniz :   Kız Erkek

3. Annenizin eğitim durumu :

Okur-yazar değil Okur-yazar   İlkokul   Ortaokul   Lise
 Üniversite   yüksek lisans/doktora

4. Babanızın eğitim durumu

Okur-yazar değil Okur-yazar   İlkokul   Ortaokul   Lise
 Üniversite   yüksek lisans/doktora

5. Ailenizin gelir durumunu nasıl algılıyorsunuz?

Düşük   Orta   Yüksek

6. Genel akademik başarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

İyi   Orta   Kötü

7. Anne-Babanız: Evli ve Birlikte Boşandılar Boşanmadılar fakat ayrı yaşıyorlar

8. Anne- Babanız eğer boşandılar ise kaç yıldır ayrı yaşıyorlar? (....)

EK 2**Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği (ÇİÖYÖ)**

Sevgili öğrenciler, aşağıdaki soruları dikkatlice okuyup, sizin duygu ve düşüncelerinizi yansıtan her soru için sadece bir cevabı işaretleyiniz. Aşağıdaki sorulara cevabınız “Hiç” ise 1’i, “Biraz” ise 2’yi “Oldukça iyi” ise 3’ü, “İyi” ise 4’ü “Çok iyi” ise 5’i işaretleyiniz. Teşekkürler.

		Hiç	Biraz	Oldukça iyi	İyi	Çok iyi
1.	Sınıf arkadaşlarınız sizinle aynı görüşte olmadığı zaman kendi görüşlerinizi ne kadar iyi ifade edebilirsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
2.		☐	☐	☐	☐	☐
3.	Yapılacak başka ilgi çekici şeyler olduğunda dersinizi ne kadar iyi çalışabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
4.		☐	☐	☐	☐	☐
5.		☐	☐	☐	☐	☐
6.		☐	☐	☐	☐	☐
7.		☐	☐	☐	☐	☐
8.	Sinirlerinize ne kadar iyi hâkim olabilirsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
9.		☐	☐	☐	☐	☐
10.		☐	☐	☐	☐	☐
11.	Duygularınızı ne kadar iyi kontrol edebiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
12.		☐	☐	☐	☐	☐
13.	Çevrenizdeki diğer çocuklara sizin hoşlanmadığınız bir şeyi yaptıklarını ne kadar iyi anlatabilirsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐

		Hiç	Biraz	Oldukça iyi	İyi	Çok iyi
14.	Kendinizi iyi hissetmediğinizde kendi kendinize moral vermede ne kadar iyisiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
15.		☐	☐	☐	☐	☐
16.		☐	☐	☐	☐	☐
17.	Okuldaki çalışmalarınızla ailenizi memnun etmeyi ne kadar başarabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
18.		☐	☐	☐	☐	☐
19.		☐	☐	☐	☐	☐
20.		☐	☐	☐	☐	☐
21.	Olması muhtemel şeyler için endişe etmeme konusunda ne kadar başarılısınız?	☐	☐	☐	☐	☐

EK 3**Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği**

Aşağıda çocuk ve gençlerin arkadaşları, aileleri ve öğretmenleri ile ilişkileri hakkında sorular bulunmaktadır. Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyup, her bir soru için “her zaman”, “çoğu zaman”, “bazen”, “nadiren”, “hiçbir zaman” seçeneklerinden hangisi senin için doğruysa, o seçeneği işaretleyin. Lütfen hiç bir soruyu boş bırakmayın. Teşekkürler...

1. Arkadaşların tarafından dışlandığını hisseder misin?

Her zaman( ) Çoğu zaman( ) Bazen( ) Nadiren (çok ender olarak)( ) Hiçbir zaman( )

10. Arkadaşların, kendini kötü hissetmene neden olur mu?

Her zaman( ) Çoğu zaman( ) Bazen( ) Nadiren (çok ender olarak)( ) Hiçbir zaman( )

12. Sen ve ailen birbiriniz için çok şey yapar mısınız?

Her zaman( ) Çoğu zaman( ) Bazen( ) Nadiren (çok ender olarak)( ) Hiçbir zaman( )

16. Onlara ihtiyacın olduğunda, ailenin senin yanında olduğunu hisseder misin?

Her zaman( ) Çoğu zaman( ) Bazen( ) Nadiren (çok ender olarak)( ) Hiçbir zaman( )

22. Ailenin sana kötü davrandığını düşünür müsün?

Her zaman( ) Çoğu zaman( ) Bazen( ) Nadiren (çok ender olarak)( ) Hiçbir zaman( )

25. Sınıfında hiç kimsenin sana değer vermediğini hisseder misin?

Her zaman( ) Çoğu zaman( ) Bazen( ) Nadiren (çok ender olarak)( ) Hiçbir zaman( )

32. Kendini öğretmenlerine çok yakın hisseder misin?

Her zaman( ) Çoğu zaman( ) Bazen( ) Nadiren (çok ender olarak)( ) Hiçbir zaman( )

35. Öğretmenlerin sana önem verir mi?

Her zaman( ) Çoğu zaman( ) Bazen( ) Nadiren (çok ender olarak)( ) Hiçbir zaman( )

41. Öğretmenlerin senin kendini tedirgin (huzursuz) hissetmene neden olurlar mı?

Her zaman( ) Çoğu zaman( ) Bazen( ) Nadiren (çok ender olarak)( ) Hiçbir zaman( )

EK 4

Sosyal Risk Analiz Formu

İSTANBUL BAĞÇELİEVLER İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZİ		İLKOKULLAR					ORTAOKULLAR					LİSELER					GENEL TOPLAM	
		1	2	3	4	TOPLAM	1	2	3	4	TOPLAM	0	1	2	3	4		TOPLAM
		SNF1	SNF2	SNF3	SNF4		SNF5	SNF6	SNF7	SNF8		SNF HZR	SNF9	SNF10	SNF11	SNF12		
KIZ																		
ERKEK																		
Aile Bilgileri	1	Öksüz																
	2	Yetim																
	3	Boşanmış aile																
	4	Ebeveyninden ayrı yaşayan																
	5	Sosyal hizmetler kurumunda kalan																
	6	Ekonomik yardıma muhtaç																
	7	Sokakta veya bir iş yerinde çalışan																
	8	Ailesinde kronik ruh sağlığı problemi olan																
	9	Evden kaçma davranışı olan																
	10	Aile içi geçimsizlik																
	11	Ailesinde engelli birey olan																
	12	Evde yalnız kalmak zorunda olan																
Okul Bilgileri	13	Sürekli devamsız																
	14	Devamsızlık yapmayı alışkanlık haline getiren																
	15	Okuldan kaçma davranışı olan																
	16	Otoriteye karşı sorun yaşayan																
	17	Sağlıklı arkadaş ilişkisi geliştirememiş																
	18	Sürekli okul başarısızlığı olan																
	19	Kaynaştırma programında olan																
Kişisel Bilgiler	20	Yalan söyleme davranışı olan																
	21	Çalma davranışı olan																
	22	Kendisine fiziksel zarar veren																
	23	Sigara kullanan																
	24	Alkol kullanan																
	25	Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanan																
	26	Fiziksel istismara uğramış olan																
	27	Duygusal istismara uğramış																
	28	Cinsel istismara uğramış olan																
	29	Suçta itilmiş olan																
	30	Suçta maruz kalmış olan																
	31	Şiddet eğilimi olan																
	32	Kesici veya ateşli silah taşıyan																
	33	Sosyal medya araçlarını yoğunlukla kullanan																

© Bu formun biçimi ve içeriği İstanbul Bağçelievler Rehberlik ve Araştırma Merkezine ait olup, izin alınmadan kullanılması, çoğaltılması ve dağıtılması yasaktır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Ufuk ÖZCAN
Doğum Yeri-Tarihi	Fatsa-10.10.1987
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller (varsa)	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri (varsa)	Ortaokul Seviyesindeki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Evrensel Değerlere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	Bahçelievler Sosyal Risk Analiz Projesi
Çalıştığı Kurumlar	Bahçelievler RAM, Dr.M.Hilmi Güler Bilim ve Sanat Merkezi
İletişim	
E-Posta Adresi	ozcan_ufuk@yahoo.com
Tarih	23.02.2018

VERİ KULLANIM İZİNİ

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-020- 68893
Konu : Anket (Ufuk ÖZCAN)

12/06/2013

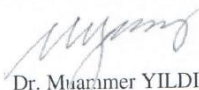
VALİLİK MAKAMINA

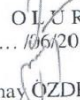
- İlgi : a) Abant İzzet Baysal Üniversitesinin 27.05.2013 tarih ve 405 sayılı yazısı.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07.03.2012 tarihli ve 3616 sayılı ve 2012/13 No'lu Genelgesi.
c) Millî Eğitim Komisyonunun 10.06.2013 tarihli tutanağı.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Ufuk ÖZCAN'ın "Anne Babası Boşanmış Orta Öğretim Öğrencilerine Öz-Yeterlilikleri ile Algıladıkları Sosyal Desteklerinin Karşılaştırılması" konulu tez çalışmasını İlimiz Bahçelievler İlçesindeki Liselerde; kişisel bilgi formu, çocuklar için öz-yeterlilik ölçeği, çocuk ve ergenler için sosyal destek değerlendirme ölçeğini uygulama isteği hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri müdürlüğümüze incelenmiştir.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Ufuk ÖZCAN'ın söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, Eğitim ve Öğretimi aksatmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüze uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muammer YILDIZ
Millî Eğitim Müdürü

O I L U R
... 12/06/2013

Günay ÖZDEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı

12/06/2013 V.H.K.İ. Aydın BALTA
12/06/2013 Şef Mehtap KAYA
12/06/2013 Şb.Md. Nurettin ARAS

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur.
STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb34@meh.gov.tr
ADRES: İl Millî Eğitim Müdürlüğü D Blok Bab-ı Ali Cad. No:13 Cağaloğlu
Telefon: Snt.212 455 04 00 Dahili: 239

5070 Sayılı Kanuna Göre GÜNAY
ÖZDEMİR tarafından
24324281513514776 SeriNolu
Sertifika ile 13.06.2013 12:54:51
Tarihinde Elektronik Olarak
İnzalanmıştır.